

Heikki Mäkilä

MITÄ ON YRITYSVASTUU?

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma
Toukokuu 2015**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Kokkola	Aika Toukokuu 2015	Tekijä/tekijät Heikki Mäkilä
Koulutusohjelma Liiketalous		
Työn nimi MITÄ YRITYSVASTUU ON?		
Työn ohjaaja Jorma Saloniemi	Sivumäärä 34+8	
Työelämäohjaaja Marko Ovaskainen		
<p>Tässä opinnäytetyössä käsiteltiin, mitä yritys vastuu tarkoittaa ja kuinka se näkyy yritysten toiminnassa Suomessa. Tämän työn tavoitteena oli tuoda esille kuinka vastuullisesti yritykset toimivat vai onko yritys vastuu vain puhetta. Työstä löytyy kuvausta muutamien yritysten yritys vastuutoiminnasta ja tutkimustietoa siitä, mitä suuret suomalaiset yritykset ajattelivat yritys vastuusta.</p> <p>Opinnäytetyö perustuu yritysten yritys vastuun tutkintaan ja analysointiin. Aineistona käytettiin lehti- ja internet-artikkeleita, jotka löytyivät maksuttomasti internetistä. Artikkelit on sisällytetty opinnäytetyössä teoriataustan rinnalle.</p> <p>Aluksi käsitellään mitä yritys vastuu on ja sen jälkeen tutkitaan erilaisia yritys vastuuohteistoja, standardeja ja raportointiprosessia. Yritys vastuun kannustimia ja hyötyjä esitellään omassa osiossaan artikkeleiden ja oman pohdinnan lisäksi.</p>		

Asiasanat

kestävä kehitys, vastuullinen toiminta, yhteiskuntavastuu, yritys vastuu

ABSTRACT

Unit Kokkola	Date May 2015	Author/s Heikki Mäkilä
Degree programme Business and administration		
Name of thesis WHAT IS CORPORATE RESPONSIBILITY?		
Instructor Jorma Saloniemi		Pages 34+8
Supervisor Marko Ovaskainen		
<p>This thesis tells what corporate responsibility means and how it appears in Finnish companies` operations. The objective was to bring out how companies operate responsibly or if this is just empty talk. This thesis describes corporate responsibility actions of Finnish companies and what big Finnish companies thought about corporate responsibility.</p> <p>This thesis is based on inspecting and analyzing companies` corporate social responsibility. The thesis includes corporate responsibility themed articles from magazines and from the internet. All these articles can be found free of charge. These articles are included alongside with the thesis theoretical parts.</p> <p>At first the thesis handles the meaning of corporate responsibility, after that the thesis examines a variety of corporate responsibility guidelines, standards and how the reporting process works. The Thesis demonstrates corporate responsibility`s incentives and benefits in its own section with articles and the writer`s own thoughts.</p>		

<p>Key words Corporate responsibility, corporate social responsibility, sustainable development</p>
--

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	1
2 YRITYSVASTUU TUTKIMUSKOHTEENA	2
2.1 Tutkimuksen tekemisestä	2
2.2.1 Narratiivinen tutkimus	3
3 OHJEISTOT, STANDARDIT JA RAPORTOINTI	4
3.1 YK:n Globaali-sopimus, Ruggie-sopimus ja OECD:n toimintaohjeet	4
3.2 GRI, teknisiä standardeja ja integroitu raportti	5
3.3 Raportoinnin toteutus ja noudattaminen	6
4 YRITYSVASTUUN OSA-ALUEITA	9
4.1 Taloudellinen vastuu	9
4.1.1 Veroparatiisit ja vastuullinen veronmaksu	9
4.2 Sosiaalinen vastuu	12
4.2.1 Lapsityövoiman käyttö	12
4.3 Ympäristövastuu	14
4.3.1 Kaivosyhtiö aiheuttaa ympäristöhuolia	15
5 YRITYSVASTUUN KANNUSTIMET JA HYÖDYT	17
5.1 Taloudelliset kannustimet ja sveitsiläistä apua	17
5.2 Julkishallinnolliset kannustimet ja sääntörikkomuksia	18
5.3 Sidosryhmälähtöiset kannustimet ja kierrätyksen avustusta	19
5.4 Eettiset kannustimet ja reilua kauppaa	20
5.5 Markkinoiden valtausta ja läpinäkyvämpää toimintaa	21
6 VUOROVAIKUTUS SIDOSRYHMIEN VÄLILLÄ	23
6.1 Sidosryhmien tunnistaminen ja niiden tärkeys	23
6.2 Sidosryhmille viestiminen	25
6.2.1 Kaivosyhtiön tiedottaminen harhaanjohtavaa	25
7 YRITYSVASTUUAJATTELU SUOMESSA	27
8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	31
LÄHTEET	35

KUVIOT

KUVIO 1. Yritysvastuuraportoinnin prosessi	7
KUVIO 2. Vastuullisuuden olennaisuus yrityksille	27
KUVIO 3. Syyt vastuullisen toiminnan panostamiseen	28
KUVIO 4. Kuinka vastuullisuutta johdetaan yrityksissä	29
KUVIO 5. Vastuullisuuden hyödyt	29

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Liiketoimintapohjaiset sidosryhmät	23
TAULUKKO 2. Toimintaympäristöpohjaiset sidosryhmät	24

CASE-LUETTELO

CASE 1 Attendo, taloudellinen vastuu	11
CASE 2 Samsung Group & Stora Enso Oyj, sosiaalinen vastuu	12
CASE 3 Talvivaara Kaivososakeyhtiö Oyj, ympäristövastuu	15
CASE 4 Neste Oil Oyj, taloudelliset kannustimet	17
CASE 5 Rautaruukki Oyj, julkishallinnolliset kannustimet	18
CASE 6 Metso Oyj, sidosryhmälähtöiset kannustimet	20
CASE 7 Reilu kauppa ry, eettiset kannustimet	21
CASE 8 Everlane, läpinäkyvä toiminta	22
CASE 9 Talvivaara Kaivososakeyhtiö Oyj, tiedottaminen	25

1 JOHDANTO

Yritysvastuu tunnetaan monella eri nimellä kuten yhteiskuntavastuu, vastuullinen toiminta, yrityskansalaisuus, kestävä kehitys jne. Tässä opinnäytetyössä käytän termiä yritys vastuu ja selvitän, mitä se pitää sisällään. Monet eivät tiedä, mitä kaikkea yritys vastuulla tarkoitetaan tai kuinka yritys vastuullista toimintaa pidetään yllä ja mitä vaikutuksia sillä on.

Tähän työhön olen etsinyt lehti ja internet-artikkeleita yritys vastuullisesta toiminnasta. Artikkeleiden hakuun käytin Aleksi hakutietokantaa ja Talentumin lehtiarkistoa. Käytin haku sanoina mm. yritys vastuu, yhteiskuntavastuu, kestävä kehitys, vastuullinen toiminta ja corporate social responsibility. Pyrin etsimään artikkeleita väliltä 2010–2015. Yksi artikkeli oli peräisin vuodelta 2007, mutta kyseinen artikkeli kuvaa hyvin nykyistäkin yritys vastuullista tapaa. Pyrin valitsemaan artikkeleita, jotka ovat yhteyksissä Suomessa toimiviin yrityksiin. Artikkelit ovat eri lehdistä tai internetsivuilta, jotka ovat maksuttomasti luettavissa. Tällä tavoin sain hankittua avointa tietoa, johon kuka vain pääsisi käsiksi. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuoda esille, mitä yritys vastuu on, ottaa esille kuinka yritykset toimivat edistämällä yritys vastuullista toimintaa tai kuinka ne toimivat vastuuttomasti.

Opinnäytetyössä käsittelem alkuun, mitä kaikkea yritys vastuu tarkoittaa ja mitä osa-alueita se pitää sisällään. Otan esille, mitä erilaisia ohjeistoja ja standardeja on, joita käyttämällä yritykset pystyvät antamaan sidosryhmilleen tietoa yritys vastuustaan. Kerron, kuinka raportointiprosessi tapahtuu ja kuinka ulkopuoliset valvovat yritys vastuun toteutumista. Yritys vastuun osa-alueet osiossa käyn läpi, mitä osa-alueita yritys vastuu pitää sisällään. Osa-alueeseen olen sisällyttänyt aiheeseen liittyviä artikkeleita ja myös oheen lisännyt pohdintaani artikkeleista. Yritys vastuun kannustimia ja hyötyjä olen selvittänyt yritys vastuun kannustimet ja hyödyt osiossa, josta myös löytyy artikkeleita ja niiden pohtimista. Vuorovaikutus sidosryhmien välillä osiossa otan esille yritysten sidosryhmiä, joita yritys vastuu myös koskee ja kiinnostaa. Osiossa käyn läpi myös, kuinka sidosryhmien tunnistus tapahtuu ja kuinka tärkeitä sidosryhmät ovat. Luvussa Yritys vastuujuttelu Suomessa tutkin, mitä suomalaiset yritykset ajattelevat yritys vastuusta ja kuinka tärkeänä ne sitä pitävät. Viimeisessä osiossa on yhteenvetoa ja johtopäätöksiä yritys vastuullisesta toiminnasta.

2 YRITYSVASTUU TUTKIMUSKOHTEENA

Yrityksen vastuulliselle toiminnalle on monia termejä, joita on levinnyt yritysten ja sidosryhmien käyttöön, kuten esimerkiksi ”yhteiskuntavastuu”, ”sosiaalinen vastuu”, ”yrityskansalaisuus” ja ”vastuullinen yritystoiminta”. Myös yritykset keskenään saattavat sisäistää termit hieman eri tavoilla. ”Yritysvastuu” termiin voidaan sisällyttää kestävän kehityksen kaikkiin ulottuvuuksiin liittyvät vastuut. Yritystoiminta vaikuttaa monilla eri tavoilla ympäristöön ja yhteiskuntaan, jossa elämme, ja yritysvastuu voidaan jakaa taloudelliseen, sosiaaliseen ja ekologiseen vastuuseen. (Niskala, Pajunen & Tarna-Mani 2013, 17; Rohweder 2004, 77–78.)

Yhteiskuntavastuu (Corporate social responsibility) käsitteli ennen enemmän sosiaalista vastuuta ja ympäristövastuuta, mutta nykyisin siihen liitetään myös taloudellisen näkökulman vastuut. Yhteiskuntavastuullisella ajattelulla yritys pystyy sisällyttämään toimintaansa sosiaaliset näkökulmat ja ympäristöhuolensa ja siten myös edistämään niillä sidosryhmiensä vuorovaikutusta. Termiä käytetään yleensä julkisen sektorin toimijoiden vastuullisuudesta puhuttaessa. Kestävä kehitys (Sustainable development) on kehitystä, joka tyydyttää nykyisen ihmiskukupolven tarpeet vaarantamatta tulevien ihmiskukupolvien omia tarpeita. Kestävässä kehityksessä pohditaan ihmisten, ympäristön ja talouden yhdistäviä ajatuksia. (FIBS 2015; Ketola 2005, 11–12.)

2.1 Tutkimuksen tekemisestä

Suurimman osan siitä, mitä tiedämme, olemme saaneet uskomalla johonkin auktoriteettiin tai olemme omaksuneet arkisessa toiminnassamme, ja erilaiset havainnot ja kokemukset lisäävät tietoamme. Tutkimus on tiedonhankintatapa, jolla voidaan antaa enemmän tietoa, koska ihmisten oma kokemus on rajallinen. Tutkimuksen toimintatapana voidaan käyttää laadullista eli kvalitatiivista tapaa tai määrällistä eli kvantitatiivista tapaa. Laadullinen tutkimus analysoi merkityksiä ja niiden suhteita puheessa ja kirjoitetussa tekstissä, kun taas määrällinen tutkimus tukeutuu tilastotieteeseen, jolloin tutkittava aineisto on numeraalista. (Lindholm-Yläne, Paavilainen, Pehkonen & Ronkainen 2011, 80; Uusitalo 2001, 10.)

2.2.1 Narratiivinen tutkimus

Narratiivinen tutkimus on laadullinen tutkimus, joka koostuu erilaisista itsenäisistä suuntauksista ja monitieteellisistä tutkimustraditioista. Tavallisesti vastaan tulevia laadullisia tutkimuksia narratiivisen tutkimuksen lisäksi ovat etnografinen tutkimus, diskurssianalyysi, elämäkerrallinen tutkimus ja retorinen tutkimus. (Lindbolm-Yläne ym. 2011, 91.)

Narratiivisessa tutkimustavassa on ajatuksena, että sillä voidaan ymmärtää yhteiskuntaa, itseään ja elämää kertomuksena tai kerronnallisesti. Kertomuksia löytää kaikkialta: mainoksista, mediasta, tiedosta, politiikasta ja arjen vuorovaikutuksesta. Narratiivisuutta voidaan hyödyntää tutkimuksellisenä keinona subjektiivisten kokemusten ja elämysten tavoittamiseksi. Aineistoa narratiiviseen tutkimukseen saadaan haastatteluista, teksteistä, kuvakertomuksista, lehtikirjoituksista jne. (Lindbolm-Yläne ym. 2011, 93–94.)

Tässä opinnäytetyössä käytetään narratiivista tutkimustapaa, jonka avulla voidaan teoriaasian ohella analysoida erilaisia lehti- ja internet-artikkeleita. Näiden artikkeleiden eli case-esimerkkien avulla avataan erilaisia vastuukäsitteitä. Case-esimerkit on valittu teoria-asioiden vastuukäsitteisiin sopiviksi, joiden avulla voidaan analysoida, kuinka eri yritykset toteuttavat vastuullista toimintaa. Caset ovat lähinnä suomalaisista yrityksistä ja ne käsittelevät yritysten vastuullista toimintaa lähivuosilta.

3 OHJEISTOT, STANDARDIT JA RAPORTOINTI

Nykyisin monet yritykset painottavat toimintansa olevan vastuullista ja yritykset saattavat noudattaa itsensä tai muiden laatimaa eettistä ohjeistoa. Keskuskauppakamarin Vastuullisen tuontikaupan verkosto ja Finnish Business & Society -yritysverkosto (FIBS) toimivat edistääkseen kestävästä kehitystä Suomessa. Jokaisessa maassa on lakeja, joista löytyy ympäristönsuojeluun liittyviä velvoitteita, työnteon yleisiä ehtoja ja yksityisten yritysten toimintaan liittyviä rajoitteita. Suomalaisten kansainvälisten yritysten tulisi noudattaa kansainvälisiä sopimuksia ja ohjeistuksia, vaikka sopimukset ovatkin vapaaehtoisia, kuten Yhdistyneiden Kansakuntien Globaali sopimus. (Sajaniemi 2012, 9.)

3.1 YK:n Globaali-sopimus, Ruggie-sopimus ja OECD:n toimintaohjeet

Yhdistyneiden Kansakuntien Globaalia sopimusta ryhdyttiin työstämään vuonna 2000. Sopimuksessa toivotaan yritysjohtajia hyväksymään, tukemaan ja toteuttamaan muutamia periaatteita. Periaatteita ovat mm. ihmisoikeudet, työntekijöiden oikeudet, ympäristönsuojelu ja korruption vastainen taistelu. Sopimusta noudattamalla yritykset toimittaisivat määrääjain edistymisestään raportit, joita voitaisiin lukea internetistä. Sopimus on vapaaehtoinen, mutta siihen osallistuu n. 10 000 erilaista toimijaa. Sopimuksella pyritään levittämään hyviä käytäntöjä ja kouluttautumista vastuulliseen toimintaan. (Sajaniemi 2012, 38–39.)

Tohtori John Ruggie on kehittänyt ihmisoikeuskysymyksiin liittyvän yritystoimintaraportin. Sopimuksella pyritään kunnioittamaan ihmisoikeuksia liike-elämässä ja varmistamaan ettei syntyisi ihmisoikeusloukkauksia. Se ei ole itsessään oikeudellisesti sitova, mutta on ns. pehmeää lakia ja vastuu ihmisoikeuksista pysyy edelleen valtiolla. Sopimus rakentuu kolmesta peruspilarista: varmistaa valtioiden velvollisuus suojella ihmisoikeusrikkeiltä, ihmisoikeuksien kunnioittaminen yrityksissä sekä oikeudelliset ja muut tuet ihmisoikeudellisten rikkomusten uhreille. (Sajaniemi 2012, 40.)

OECD on taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö, jonka toimintaohjeet on laadittu monikansallisille yrityksille. Vapaaehtoisessa toimintaohjeessa on suosituksia vastuullisen liiketoiminnan harjoittamiseksi ja kestävä kehityksen edistämiseksi, joita voidaan soveltaa maailmanlaajuisesti. Näin voidaan vahvistaa ympäröivien yhteiskuntien ja kansainvälisten yritysten välistä luottamusta toisiinsa. (Sajaniemi 2012, 40–41.)

3.2 GRI, teknisiä standardeja ja integroitu raportti

Global Reporting Initiative -aloitteella (GRI) pyritään saamaan yhtiöitä raportoimaan niiden toiminnan sosiaalisista ja ympäristövaikutuksista käyttämällä yhteisiä sovittuja standardeja. Näin voidaan yhtiöitä vertailla keskenään helpommin. GRI -raportointiohjeistoa voidaan kutsua ”kestävän kehityksen vuosikertomukseksi”. GRI -ohjeistosta yritetään saada luotua yleinen ohjeisto yritysvastuulle, josta löytyy laskentaperiaatteet yritysvastuun raportointiin. Ohjeiston sisältö perustuu moniin kansainvälisiin sopimuksiin ja vakiintuneisiin toimintamalleihin. Sen avulla pystytään parantamaan yritysvastuuraporttien vertailua, jonka GRI katsoo tärkeimmäksi tehtäväkseen. (Niskala ym. 2013, 106–107; Sajaniemi 2012, 49.)

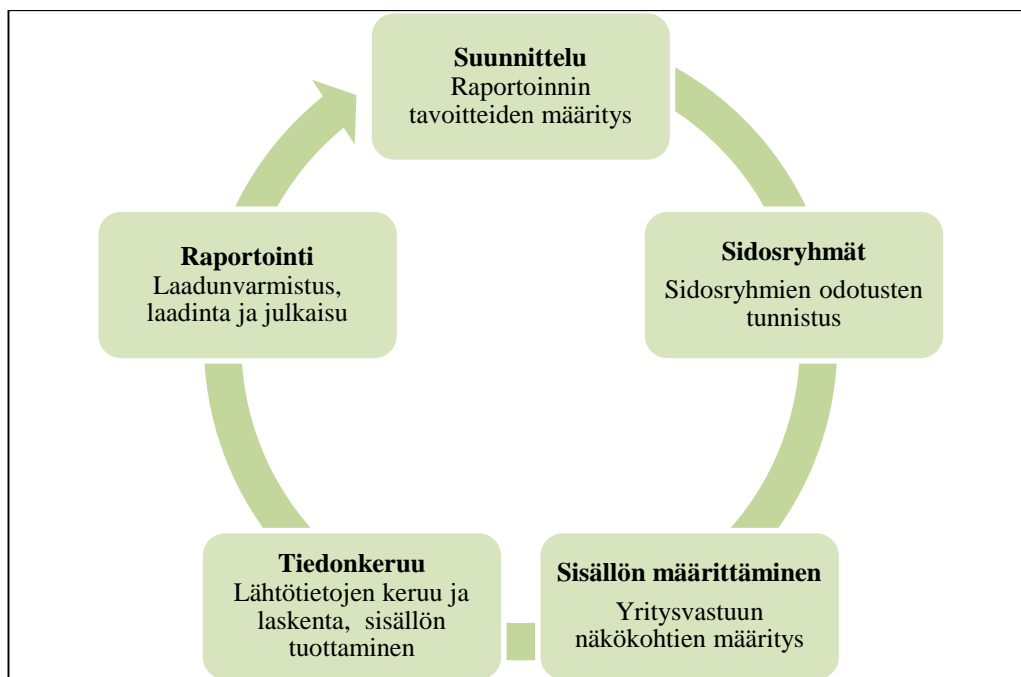
SA8000-standardilla kehoitetaan yhtiöitä noudattamaan sosiaalista vastuuta ja inhimillisen työpaikan vaatimuksia. Standardista löytyy ohjemääräyksiä työntekijöiden työtunneista, palkoista ja työpaikan johtamisjärjestelmästä. Vastuullisia liiketoiminnan käytäntöjä ja toiminnan läpinäkyvyyttä edistää AA1000 -standardi. Tätä standardia käyttävät pystyvät vahvistamaan kestävä kehityksen raportoinnin luotettavuutta ulkopuolisten tahojen todentaessa sen. Ympäristöasioiden hallintaan liittyy ISO 14000 -standardi. Kaikille organisaatioille kohdistettu kansainvälinen ISO 26000 -standardi sisältää kaikki keskeiset yritysvastuuseen liittyvät asiat ja helpottavat niiden huomioon ottamista. Tämä standardi siis käsittelee muun muassa ihmisoikeuksia, organisaation hallintotapaa, työelämän käytäntö- ja toimintatapoja, ympäristövaikutuksia ja yhteisön kehittämistä. (Sajaniemi 2012, 49–50.)

Integroidun raportin pilottiprojekti aloitettiin vuonna 2011 ja ensimmäinen malliluonnos julkaistiin vuonna 2013 IIRC:n (International Integrated Reporting Council) toimesta. Integroitu raportti on suhteellisen uusi ja sitä käyttämällä yritys voi antaa ytimekkäästi tietoa sen strategiasta, hallintotavasta, tuloksesta ja tulevaisuudennäkymistä lyhyellä, keskipitkällä ja

pitkällä aikavälillä. Raportin avulla pystytään korostamaan kaikkein olennaisimpia asioita tärkeille sidosryhmille. Sijoittajat, rahoittajat ja muut taloudelliset sidosryhmät ovat integroidun raportin tärkein kohderyhmä, sillä raportin mallin tavoitteena on tuoda esille tekijöitä, jotka vaikuttavat olennaisesti yrityksen kykyyn luoda arvoa ajan kuluessa ja raportti tukee muita arvon luomiseen liittyviä ohjeistoja ja standardeja. Raportista saadaan tietoa, kuinka yritys ylläpitää pääomia, toimii ympäröivän yhteiskunnan kanssa ja luo arvoa omalla toiminnallaan, vaikka raportti antaa taloudellisia tietoja, uskotaan että se antaa kiinnostavaa tietoa usealle eri sidosryhmälle. (Niskala ym. 2013, 264–273.)

3.3 Raportoinnin toteutus ja noudattaminen

Raportoinnin toteutus on monivaiheinen prosessi ja raportin sisältöön voivat vaikuttaa ulkoiset paineet tai sisäiset tarpeet. Ulkoista painetta voivat luoda yritykseen mm. sijoittajien kysymykset tai muiden sidosryhmien odotukset raportoinnista. Sisäiset tarpeet voivat liittyä esim. sisäiseen raportointiin ja mittaamiseen. Eri ohjeistot ja standardit antavat neuvoa raportin tekemiseen. Raportin suunnittelun ja sen tuottamisen toteuttaa yritys itse. Yrityksen on hyvä tunnistaa omalta kannaltaan sille tärkeät yritysvastuulliset näkökohdat, niihin kohdistuvat tavoitteet ja sidosryhmien odotukset. Aluksi vastuullisuustyölle täytyy määrittää tavoitteet, joita ohjaavat yrityksen yritysvastuun strategia ja toimintaperiaatteet. Toiminnan suunnitteluvaiheessa yritys määrittelee myös toimenpiteet ja resurssit, joiden avulla saavutetaan yritysvastuun tavoitteet ja niille määritellyt tavoitetasot. Toimintaa pystytään ohjaamaan standardien mukaisten hallinta- ja johtamisjärjestelmien avulla. Yritysvastuun johtamisprosessiin kuuluu tulosten seuranta ja toimenpiteiden onnistumisen arviointi. Seuranalla voidaan tutkia, onko päästy tavoitteisiin ja vastaavatko tulokset odotuksia. Toiminnan kehittämiseksi on hyvä arvioida koko prosessi ja sen tuottamat tulokset. Raportointiprosessi voidaan jakaa viiteen vaiheeseen: suunnittelu, sidosryhmät, sisällön määrittäminen, tiedonkeruu ja raportointi. (Kuvio 1). (Niskala ym. 2013, 100–102.)

KUVIO 1. Yritysvastuuraportoinnin prosessi (Mukaillen Niskala ym. 2013, 103.)

Raportin suunnittelu on konkreettinen suunnitelma, kuinka raportti toteutetaan, ja siihen laaditaan mm. aikataulun ja tarvittavien resurssien lisäksi yksityiskohtainen sisältö. Konkreettisella projektisuunnitelmalla pystytään jakamaan vastuut raportin laadinnasta, tietojen keruusta ja aikataulusta. Sisällön keräämiseen ja sen luotettavuuden varmistamiseen kannattaa varata aikaa, jotta raportin tieto olisi laadukasta. Suunnitteluvaiheessa yritys voi pohtia: millaista tietoa kerätään, kuka on vastuussa raportin laadinnasta, koska yritysvastuuraportti julkaistaan, kuinka varmistetaan tiedon laatu ja kuka hyväksyy raportin. Raportoinnin keskeisin osa on sidosryhmien odotusten tunnistaminen ja olennaisten yritysvastuun näkökohtien määrittely. Tällöin voidaan miettiä: mitä pyritään saavuttamaan julkaisemalla yritysvastuuraportti, mitkä ovat raportin tärkeimmät tavoitteet ja kohderyhmät, mitä raportti pitäisi sisältää, ovatko sidosryhmät mukana raportointiprosessissa ja noudatetaanko raportissa jotain määrättyä raportointiohjeistoa. (Niskala ym. 2013, 103–104.)

Laadittaessa raporttia kerätään tiedot ja muokataan ne esitettävään muotoon. Silloin mietitään raportille sen rakenne, kuinka tieto yhdistellään ja analysoidaan selkokieleiseksi ja kuinka ulkoinen varmennus toteutetaan raportille. Yritysvastuuraportin julkaisun ajankohta voi olla samaan aikaan vuosikertomuksen kanssa, mutta raportointiprosessi voi viedä niin

paljon aikaa, että se julkaistaan muuna ajankohtana. Painoarvoa yritysraportille tuo ulkopuolisen tahon varmennus, jolloin se herättää luottamusta ja viestii yrityksen sitoumusta ja panostusta raportointiin. Palautteen kerääminen sidosryhmiltä tulisi huomioida jo suunnitteluvaiheessa, jotta yritysraportointia voidaan kehittää ja osataan raportoida olennaisia asioita. (Niskala ym. 2013, 104–105.)

Ohjeistojen ja standardien noudattamista täytyy valvoa ja ”sosiaalisilla auditoinneilla” valvotaan näiden noudattamista. Auditointien jälkeen täytyy tarkastusraportti ja huomattujen puutteiden korjaaminen varmistaa. Eri konsulttitoimistot ovat ryhtyneet toimimaan valvontafirmoina ja näin keräämään voittoja eettisistä ohjeista. Auditoidut pyörivät ympäri maailmaa eri yrityksissä keskustelemassa johdon kanssa, tarkastaen tehtaan työoloja ja tutkien palkkanauhoja ja työaikakirjanpitoa. Yllätyskäynneillä myös voidaan varmistaa, ettei yritys käytä laitonta työvoimaa. Hankalaksi voi muodostua tarkastuksissa se, etteivät työntekijät tiedä ohjeistoja ja vaikka tietäisivätkin, pystyisivätkö he vaikuttamaan niihin työpaikallaan. Työpaikan menetyksen uhka voi olla este työntekijälle puuttua puutteisiin. Tarkastusraporttien väärentämistäkin on tapahtunut tarkastajien säästäessä omaa aikaansa ja yritykset saattavat itse väärentää palkkanauhoja ja työaikakirjanpitoa. Väärentämällä voidaan salata pienten palkkojen antamista, liiallisten ylityötuntien tekoa tai jopa puutteellisia työturvallisuusoloja. (Sajaniemi 2012, 53–55.)

4 YRITYSVASTUUN OSA-ALUEITA

Yritysvastuu voidaan jakaa taloudellisen, sosiaalisen ja ympäristövastuun osa-alueiksi. Kaikki nämä osa-alueet ovat vaikutuksissa toisiinsa: taloudellisen vastuun avulla saadaan kannattavuutta, jolla voidaan myötävaikuttaa sosiaalisen ja ympäristövastuun ylläpitoon, jotka vaikuttavat yrityksen tuloksentekeytykseen. Osa-alueittain voidaan myös tutkia, ovatko niihin perustuvat toimet välitöntä tai välillistä vastuuta. (Rohweder 2004, 77.)

4.1 Taloudellinen vastuu

Yleisesti taloudellinen vastuu ymmärretään siten, että yrityksen päätarkoitus olisi omistajien tarpeiden tyydyttäminen. Yritykset pyrkivät tuottamaan paljon voittoa, jota se pystyisi jakamaan suurempia voitto-osuuksia omistajilleen tai vaikuttamaan omistajien oman pääoman arvoon osakearvon noustessa. Taloudelliseen vastuuseen kuuluu myös vieraan pääoman antajien tarpeiden tyydyttäminen eli yritys pyrkii maksamaan rahoittajilleen korkoja ja lyhenyksiä lainoistaan. (Ketola 2005, 32.)

Välitön taloudellinen vastuu näkyy osinkojen maksuna omistajille, työntekijöiden palkanmaksuina tai verojen maksamisena yhteiskunnalle eli puhutaan suorien rahavirtojen vaikutuksista. Välillinen taloudellinen vastuu näkyy kansantaloudellisesti yritysten työvoiman tarpeen ja investointipäätösten muutoksina. Yrityksen alihankintojen heijastus työllisyyteen voidaan katsoa myös välilliseksi. (Rohweder 2004, 97–98.)

4.1.1 Veroparatiisit ja vastuullinen veronmaksu

Globalisoitumisen myötä myös rahan virtaus valtioiden rajojen yli on helpottunut. Veroparatiiseja on ollut kauan, mutta niiden käyttö on kasvanut. Perinteiset verotustavat ja -mallit sekä kansalliset ja kansainväliset veronormistot eivät ole pysyneet kehityksen mukana. Pääomaa voi suhteellisen vapaasti liikutella, veroparatiisiyhtiön perustaminen ja hankinta on helpompaa ja nopeampaa nykyään. Veroparatiisi on kuin maa tai alue, jossa lakeja voidaan

käyttää verosuunnitteluun, verojen minimointiin, veronkiertoon lain sallimissa rajoissa ja sellaisien verojen veromaksujen välttämiseen, joita joutuisi toimintamaassa maksamaan. Erittäin matala tai nollaverotus on tyypillistä veroparatiiseissa ja veroparatiisit tarjoavat puitteet yritysasioiden ja tietojen salailuun. Siirtohinnoittelun avulla voidaan lisätä kustannuksia korkean veroasteen maassa ja vähentää niitä matalan veroasteen maassa ja tätä käytetään yleisesti verosuunnittelussa. Voittojen siirtelyssä voidaan käyttää hyödyksi joidenkin maiden korkomenojen verovähennyskelpoisuutta. (Knuutinen 2014, 224–226; Kosonen 2013, 385.)

Tulojen jättäminen kirjanpidon ulkopuolelle on yleinen harmaan talouden toiminta yrityksillä. Kuittikauppa, verotettavan tulon nollaaminen ja pimeiden palkkojen maksaminen ovat myös harmaata taloutta. Verotettavan tulon nollaamista ja pienentämistä voidaan harrastaa monella alalla, kun kirjanpitoon on viety keksittyjä tai vähennyskelpoisia kuluja. Pääomatuloihin liittyvää harmaata taloutta on yhtiön varojen siirtäminen osakastaholle peitettynä osingonjakona, joka on verotuksessa ilmoittamatonta veronalaista tuloa. (Hirvonen, Linth & Walden 2010, 34–35.)

Yrityksille verot ovat kustannuseriä, mutta samalla taloudellisen lisäarvon jakamista ympäröivään yhteiskuntaan. Yrityksiä verotetaan yhteisöverolla, joka määräytyy yrityksen taloudellisen voiton perusteella. Yritykset pyrkivät jatkuvasti lisäämään tulojaan tehostamalla toimintaa, mutta samalla vähentämään kustannuksiaan, mutta mitä enemmän yritys tekee voittoa, sitä enemmän se joutuu maksamaan yhteisöveroa. (Knuutinen 2014, 19).

Yhteiskunnan kestävä kehityksen näkökulmasta veroparatiisit ovat uhka talousjärjestelmille hyvinvointivaltioissa. Julkisten palveluiden tarjonta ja laatu rupeaisivat kärsimään, jos kaikki yritykset ja pääomaa omistavat henkilöt siirtäisivät varansa veroparatiiseihin. Tämä on silloin aggressiivista verosuunnittelua, jossa käytetään hyväksi verotuksen ”porsaanreikiä”. Mitä enemmän ”porsaanreikiä” käytetään, sitä enemmän joudutaan tekemään erityissäännöksiä, jotka monimutkaistavat yritysten verolainsäädäntöä ja saattavat tuottaa lisäkustannuksia yrityksille. (Knuutinen 2014, 157–159).

Taloudellista vastuuta kuvaavaksi esimerkiksi (Case 1.) olen valinnut Attendon. Pohjoismaiden suurin yksityinen terveydenhuollon terveystaloyritys Attendo oli neljän vuoden aikana siirtänyt pääosin Suomesta ja Ruotsista n. 110 miljoonaa euroa Luxemburgiin ja sieltä vielä eteenpäin muihin veroparatiiseihin. Yhtiön varoja siirrettiin sisäisinä lainoina ja konsernin yhtiöiden tulokset pienenevät, jolloin yhteisöveroa ei tarvinnut maksaa niin paljoa. Attendo-konsernilla on Suomessa yli 30 yhtiötä, eikä se tee Suomessa konsolidoitua tilinpäätöstä, jossa näkyisi Suomen yhtiöiden tilinpäätöstiedot ja niiden maksamat yhteisöverot. Suomen toiminnot omistaa Ruotsissa toimiva Attendo Intressenter -yhtiö. Suomen yhtiöiden ollessa velkaa 174 miljoonaa euroa Ruotsiin Intressenter yhtiö maksoi osakas- ja konsernilainoja n. 110 miljoonan euron edestä Luxemburgiin Augustus Internationalille. Sen omistaa 4 sijoitusyhtiö IK Investment Partnersin alaista rahastoa ja 10 muuta sijoitusyhtiötä, jotka on rekisteröity Guernseyn veroparatiisiin. Attendon suurinomistaja on IK Investment Partners, joka toimii Luxemburgissa ja Jersey Saarella. Luxemburgissa toimiva Augustus on tehnyt nollatulosta, koska on ottanut omistajiltaan hybridilainoja, jotka ovat yleensä korkeakorkoisia. Velka maksetaan yhtiön kassavirrasta omistajille veroparatiiseihin Luxemburgiin, Jersey saarelle tai Guernseyhyn, jonne myös korkotuotot menevät. (Hänninen 2013.)

Terveydenhuoltoa ja vanhuspalveluita tarvitaan tulevaisuudessa enemmän, kun suuret ikäpolvet jäävät eläkkeelle. Verosuunnittelulla Attendo on pystynyt välttämään tai vähentämään yhtiön verotuksen määrää. Valtiot ovat näin ollen menettäneet verotuloja. Uskon että liiketoimintana terveys- ja vanhuspalvelut ovat hyvätuottoisia. Yritysvastuullisesti verot olisi hyvä maksaa maissa, jossa yrityksen toiminta tapahtuu. Attendo ei ole tehnyt maakoh- taista talousraporttia Suomen toiminnasta, joten sen toiminnan tilinpäätöstä Suomesta on vaikea arvioida. Yritykset voisivat tiedottaa selkeästi ja avoimesti veronmaksustaan. Ennen kaikkea olisi hyvä, jos veroparatiisien käyttöä vähennettäisiin, mutta sitä on erittäin vaikea hallita. Aggressiivista verosuunnittelua on vaikea valvoa tai vaatia yrityksiä lopettamaan ”porsaanreikien” käyttäminen. Ilman uusia säännöksiä on harmaan talouden vahtiminen ja estäminen vaikeaa. Veroparatiiseilta pitäisi vaatia enemmän avoimuutta ja tiedonvaihdon mahdollisuutta.

4.2 Sosiaalinen vastuu

Sosiaaliseen vastuuseen kuuluu ihmisoikeuksien noudattaminen. Vaikka liikemaailmassa on kova kilpailu, niin ihmisten fyysisestä terveydestä ja turvallisuudesta täytyy pitää huolta. Osittain sosiaalinen vastuu voi olla lakisääteistä, mutta yritykset ovat jo entuudestaan luoneet omia sosiaalisia arvoja lakisääteisten ohelle. Ohjeistojen ja standardien avulla voidaan pitää huolta ihmisten kohtelusta, ihmisoikeuksista ja pyrkiä kohtuudessa täyttämään heidän psyykkiset, sosiaaliset ja taloudelliset tarpeensa. (Ketola 2005, 40.)

Välitön sosiaalinen vastuu näkyy yrityksissä työntekijöiden hyvinvointi- ja ammattiosaamiseen liittyvissä asioissa. Työkyvyn pitäminen yllä työterveyshuollon avulla, arvojen kunnioittaminen, kulttuurillisten erojen ymmärtäminen, työturvallisuuden kehittäminen ja muut työolosuhteisiin vaikuttavat asiat lasketaan välittömäksi. Välitön vastuu myös heijastuu palveluihin ja tuotteisiin esimerkiksi: tuotteiden terveys- ja turvallisuusvaikutusten tietämisenä, haitallisten aineiden poisjättämisenä tuotteista, tuotteen sisältömerkintöjen käyttönä ja mainonnan totuudenmukaisuutena. (Rohweder 2004, 103.)

Yritysten yhteistyöhankkeet koulujen kanssa, yhteisöjen ja palvelujen tukeminen, kulttuurillisten asioiden tukeminen ja vastuu alihankkijoiden, raaka-aineiden toimittajien sekä urakoitsijoiden toiminnan arvioinnista on välillistä sosiaalista vastuuta. Lisäksi välilliseksi voidaan laskea lahjonnasta kieltäytyminen, tiedonkulusta huolehtiminen ja hyvien toimintatapojen käyttö liike-elämässä. (Rohweder 2004, 103–104.)

4.2.1 Lapsityövoiman käyttö

Sosiaalisen vastuun esimerkiksi olen valinnut yritykset (Case 2.) Samsung Group ja Stora Enso Oyj. Samsung Groupin alihankkijaa syytettiin lapsityövoiman käytöstä kesällä 2014. Halpatuotantomaissa on monesti syytetty yrityksiä lapsityövoiman käytöstä, mutta tällä kertaa Samsung vahvisti itsekin syytteiden jälkeen, että todisteita lapsityövoiman käytöstä oli löytynyt alihankkijan tehtaalta. Samsung oli tehnyt muutamia päiviä aikaisemmin sisäisen

tutkimuksen tehtaalle, jonka jälkeen oli alipalkattu lapsityövoimaa. Lapsityövoiman varmistuttua Samsung lopetti yhteistyön alihankkijansa kanssa. (Berschewsky 2014; Samsung Tomorrow 2014.) Myös metsäyhtiö Stora Ensoa syyllistetään lapsityövoiman käytöstä. Pakistanissa toimiva Bullet Shah Packaging, josta Stora Enso omistaa 35 prosenttia, ei ole saanut kitkettä pois lapsityövoiman käyttöä. (Kainulainen 2015; Laakso 2015.)

Intia, jossa on laajalle levinnyt köyhyys ja suuret tuloerot, osittain hyväksytään lapsityövoima kulttuurissa. Epätoivoisuus ja köyhyys ajavat tekemään mitä vain elannon saamiseksi. Monet länsimaiset yritykset, jotka toimivat Intiassa vaativat todistuksia tavarantoimittajilta ja sertifiointeja alihankkijoiltaan. Silti monet yritykset työllistävät lapsia tietämättä siitä. Alihankkijoita tarkastetaan säännöllisesti, mutta alihankkijat pystyvät huijaamaan tai lahjomaan tarkastajia. Lapsia saatetaan siirtää tehtaasta toiseen tai piilottaa tarkastusten ajaksi. (Heikkilä 2015.)

Lapsityövoiman käyttö saattaa ajaa sijoittajat myymään osuutensa yrityksestä, koska he näkevät lapsityövoiman käytön vääryytenä lapsia kohtaan. Kouluikäisten lapsien ei kuuluisi tehdä töitä orjapalkalla huonoissa oloissa, vaikka lapsen koko perhe saattaakin saada siitä tarvittavaa taloudellista hyötyä. Yritysten on helppo lähettää toimintansa niihin maihin, joissa lapsityövoiman käyttö on arkista ja helppoa, mutta nykyaikana se huomataan nopeasti ja tuomitaan. Maapallon toiselta puolelta on kuitenkin vaikea vahtia, käytetäänkö lapsityövoimaa jollain alihankkijalla. Jos maassa vielä pystytään kirjanpidolla, lahjonnalla tai piilotelulla peittämään lapsityövoiman käyttö, se voi tulla hyvin myöhään esille. Yritykset saattavat menettää isoja sijoittajia lapsityövoiman käytön takia ja saada erittäin huonon maineen pitkäksi aikaa. Huonoa mainetta ei paranneta vaihtamalla alihankkijaa ja ihmiset saattavat boikotoida yrityksen tuotteita pitkään. Yritysten pitäisi paremmin tutkia maa, kaupunki tai kylä ja paikallinen kulttuuri, jos aikoo välttyä lapsityövoiman käytöltä. Myös paikallinen lainsäädäntö lapsityövoiman käytöstä ja sen rankaisusta tulee ottaa huomioon, ja joskus alueella saattaa pyöriä lapsityövoiman välittäjiäkin.

4.3 Ympäristövastuu

Yrityksen toiminnot vaikuttavat ympäristöön, jossa elämme. Yrityksiä voidaan arvioida sen perusteella, kuinka niiden toiminnot vaikuttavat maapallon rajalliseen kantokykyyn tai kuinka yritykset käyttävät rajallisia uusiutumattomia luonnonvaroja ja uusiutuvia luonnonvaroja. Yrityksen ympäristövastuulla tarkoitetaan kaikkia yrityksen toimintoja, jotka vaikuttavat ympäristöön riippumatta toimipaikasta. Ilmansaasteet leviävät helposti tuulten mukana ja vedessä olevat saasteet liikkuvat virran mukana, ja niiden vaikutus voi olla laaja-mittainen. Suuret kansainväliset yritykset ovat siirtäneet kehitysmaihiin tehtaansa, jotka saastuttavat ja riistävät luonnonvaroja eniten. Yrityksien ”ekologisella jalanjäljellä” voidaan tutkia sen ympäristövaikutuksia. Ekologiseen jalanjälkeen vaikuttavat yrityksen kaikki päästöt, luonnonvarojen käyttö ja jätteenkäsittely. Ekologisesti ajateltuna pienempi jalanjälki on parempi ympäristölle. (Ketola 2005, 46–47.)

Luonnonvarojen kestäväällä käytöllä, riskien- ja välittömien ympäristöhaittojen hallinnalla tarkoitetaan yrityksen välitöntä ympäristövastuuta. Näihin yritys voi vaikuttaa minimoimalla jätteiden ja päästöjen määrää, suunnittelemalla ja toteuttamalla järkevää energian ja raaka-aineiden käyttöä. Yritykset voivat vaatia yhteistyökumppaneiltaan ekologisempia toimintatapoja, jotka ovat taas välillistä ympäristövastuuta. Välillisiin voidaan laskea myös luonnon-suojeluhankkeiden ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen tukeminen. (Rohweder 2004, 99–100.)

Jotta yritykset voisivat toimia toimintaympäristössään vastuullisesti ja kestävä kehityksen mukaisesti, niiden täytyy olla aktiivisesti avoimia ja hyvässä vuorovaikutussuhteessa toimintaympäristönsä kanssa. Näitä ovat taloudellinen, sosiaalinen ja ekologinen toimintaympäristö, jotka ovat vuorovaikutuksessa toisiinsa. Yritys saattaa kohdata paikallisia, alueellisia ja maailmanlaajuisia haasteita, joita se joutuu toiminnallisissa päätöksissään ottamaan huomioon. (Rohweder, 2004, 31.)

Ympäristövahingon vaikutukset voivat tulla esille vasta vuosien tai vuosikymmenien päästä. Ympäristön pilaantuminen, joka on tuotettu laiminlyöntinä tuotantoprosessin suunnittelussa voi johtaa rikosvastuuseen. Yritysten vastuut ympäristövahingoista jakautuvat rikosoikeudelliseen vastuuseen, vahingonkorvausvastuuseen ja julkisoikeudelliseen puhdistamisvastuuseen. Yritys joutuu puhdistamaan pilaantuneen ympäristön sellaiseksi, ettei siitä aiheudu vaaraa ja korvaamaan tahallaan tai tuottamuksellisesti aiheutetun vahingon kärsijäosapuolille. (Koivisto 2011, 101.)

4.3.1 Kaivosyhtiö aiheuttaa ympäristöhuolia

Ympäristövastuuta selvittäväksi esimerkiksi olen valinnut Talvivaaran Kaivososakeyhtiö Oyj:n (Case 3.) Pellervon taloustutkimuksessa (PTT) arvioitiin, että Talvivaaran hyödyt olisivat 2,5 miljardia euroa, mutta se ehtii pilata ympäristöä miljardin euron edestä elinkaarensa aikana. Ympäristön pilaantumiseen oli laskettu paikalliset ja alueelliset haitat, kuten päästöistä veteen, hajusta ja melusta. Hyödyt ovat työllistävä vaikutus ja palkkatulot. Tarkkoja tuloksia on kuitenkin vaikea laskea, sillä ennakoimattomia ympäristövahinkoja ei ole laskettu mukaan ja niitä on jo tapahtunut vuotoina ympäristöön. Kaivosvedet pyritään pitämään niille tehdyissä altaissa. Altaista on haittaa, jos kevättulvien mukana kaivosvedet karkaavat ympäristöön. Vuonna 2012 kipsisakka-altaan vuoto oli suuri ja laajavaikutteinen vuoto (Saavalainen 2013). Talvivaaran käyttämä bioliuotusmenetelmä perustuu siihen, että rikkinen mustaliuskemalmi reagoidessaan hapen ja veden kanssa vapauttaa raskasmetalleja, mutta samalla synnyttää ympäristöä kuormittavaa rikkihappoa. Eli Talvivaarassa tapahtuvasta louhinnasta seuraa sulfaattipäästöjä ja vesistöjen happamoitumista. (Oinaala 2013.)

Myöhemmin Talvivaara on hakenut lupaa, jotta se voisi laskea käsitellyt jätevedet Nuasjärveen. Natriumsulfaattipitoinen jätevesi kulkisi parinkymmenen kilometrin matkan putkilinjastoa pitkin ja päätyisi Vuokatin matkailukeskuksen edustalla olevaan järveen. Määräksi olisi arveltu 7,5 miljoonaa kuutiota vuodessa, josta se laskisi 5 miljoonaan kuution 3 vuoden jälkeen. Hanketta vastustavat pelkäävät jätevesien rehevöittävä vesiä, aiheuttavan negatiivista imagoaikutusta ja kalataloudellisia vaikutuksia. (Oinaala 2013; Saavalainen 2015.)

Happamuuden äkkinäinen kasvu voi pahimmillaan aiheuttaa laajoja kalakuolemia ja vesistön ekologisen tilan pitkäaikaisia haittavaikutuksia. Vesien happamuus vaikuttaa myös muihin eliölajeihin, ja se vaikuttaa eniten herkimpiin eliölajeihin kuten lohikaloihin, kotiloihin ja rapuihin. Myös happamuus pintavesissä rajoittaa niiden käyttöä yhdyskuntien raakavesilähteenä, jolloin se voi vaikuttaa talousveden jakelussa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2011.)

Nykyään löytyy paljon tietoa ympäristöä saastuttavista toiminnoista. Vaikka yrityksen toimet saattavat tuoda taloudellista hyötyä kansakunnalle, jos se tuhoaa ympäristöä ja eliöitä voidaan toimintaa pitää vääränä. Monet yritykset saattavat peitellä toimintojaan, eivätkä anna tarpeeksi tietoa siitä, mitä ne saattavat aiheuttaa ympäristölle. Talvivaara Oy:n tapauksessa maineen menetystä on tapahtunut ja internetistä löytyy paljon negatiivissävyytteistä tietoa ja mielipiteitä sen toiminnasta. Pitkän aikavälin vaikutuksia on vaikea nähdä, jos kaivosyhtiön natriumsulfaattinen jätevesi laskisi isompaan järveen, jossa se hajoaisi enemmän. Elantonsa kalastamalla hankkivat, eivät varmasti pitäisi tästä. Heidän vanhat hyvät kalapainansa voisivat muuttua ja huonolla tuurilla kalakantoja hävitä kokonaan. Talousvetenä järven vettä käyttävät voisivat useasti syyttää kaivosyhtiötä pahoinvoinnistaan, vaikka ehkä pahoinvointi ei välttämättä johtuisikaan kaivosyhtiöstä. Matkailukeskuksessa kävijöistä varmasti monet jättäisivät pois veteen liittyvät aktiviteetit mm. uimisen, melomisen jne. Paikan houkuttelevaisuus laskisi, mikä voisi huonossa tapauksessa laskea rajusti matkailukeskuksen pidon kannattavuutta.

5 YRITYSVASTUUN KANNUSTIMET JA HYÖDYT

Kannustimet voivat olla taloudellisia, julkishallinnollisia, sidosryhmälähtöisiä tai eettisiä. Taloudelliset kannustimet vaikuttavat aina yritysten päätöksentekoon, jotta toiminta pysyisi kannattavana. Sitä miten yritys toimii kannattavana ja vastuullisena voidaan tutkia julkishallinnollisten, sidosryhmälähtöisten ja eettisten kannustimien perspektiivistä. (Rohweder 2004, 81.)

5.1 Taloudelliset kannustimet ja sveitsiläistä apua

Menekinedistäminen mielessä yritys voi tuoda ympäristöystävällisiä tuotteita markkinoille, jos niille on tarpeeksi kysyntää. Yrityksen tuotteiden kysyntään vaikuttaa imago, ja kestävän kehityksen edistäjänä yritys voi lisätä tuotteidensa kysyntää. Positiivinen yhteiskunnallinen imago vaikuttaa sijoittajien ja rahoittajien kiinnostukseen yritystä kohtaan ja yrityksen on helpompaa rekrytoida osaavaa työvoimaa. Yrityksen kannattavuuteen voidaan myös vaikuttaa pyrkimällä materiaali- ja energiatehokkuuteen, jotka vähentävät tuotanto- ja ympäristönsuojelukustannuksia. Työturvallisuuteen panostamalla työtapaturmista aiheutuvat kulut pienenevät, mitä pidetään sosiaalisena vastuuna. Sosiaaliseen vastuuseen voidaan vaikuttaa myös kouluttamalla työntekijöitä tai panostamalla yleiseen hyvinvointiin. Nämä tekijät lisäävät työviihtyvyyttä, sitoutumista yritykseen ja turhat poissaolot vähenevät, mikä myötävaikuttaa kannattavuuteen. Ympäristömääräysten kiristyminen voi aiheuttaa yritykselle kuluja, mutta jos kiristyminen on osattu ennakoida, niin yritys on voinut jo tehdä tarvittavat investoinnit ja säästyy näin lisäkustannuksilta. (Rohweder 2004, 82–83.)

Tähän kohtaan olen valinnut esimerkiksi Neste Oil Oyj:n (Case 4.) Uusiutuvaan dieselin tuotantoon Neste Oil oli panostanut 1,5 miljardia, jolla se uskoi saavansa kilpailuetua. Uusien liiketoimintojen ja rakenteiden myötä vanhat toimintatavat tuli uusia ja kehittää eteenpäin. Yritysvastuu, yhteiskuntasuhde ja turvallisuusajattelu vietiin johtoryhmätasolle asti. Neste Oil lähetti johtajiaan ja muita työntekijöitään sveitsiläiseen koulutuslaitokseen oppimaan Neste Oilille räätälöityyn koulutusohjelmaan. Yhtiö päätti lähteä toteuttamaan koulutuksesta viisastuneena strategiaansa: kannattavalla kasvulla, tuottavuudella, uusiutuvalla

raaka-aineella ja asiakaskeskeisyydellä. Uusiutuville polttoaineilla Neste Oil paransi tulostaan ja sai vallattua markkinoita. (Lähteenmäki 2014.)

Yrityksen organisaatorakenteen muuttaminen on haaste monelle yritykselle. Työntekijöitä voidaan joutua irtisanomaan ja hankkimaan uutta osaamista muualta, mutta kouluttamalla omaa väkeä saadaan työntekijöiden turvallisuuden tunnetta vahvistettua. Heidän paneutuminen työhönsä on perusteellista ja heillä on arvokasta hiljaista tietoa, joka voi hukkuu, jos työntekijöitä vähennetään. Vaihtamalla uusiutuvaan polttoaineeseen pystytään edistämään kestävä kehitystä, kunhan koko organisaatio toimii kestävä kehityksen mukaisesti. Neste Oil on menossa oikeaan suuntaan uusiutuvalle polttoaineelle ja on ehtinyt jo saamaan hyvän jalansijan valtaamalla markkinoita. Toiminnallaan se on kertonut, että se kuuntelee ihmisiä, asiakkaitaan, yhteistyökumppaneitaan ja pyrkii edistämään kestävä kehitystä kannattavalla kasvulla.

5.2 Julkishallinnolliset kannustimet ja sääntörikkomuksia

Yrityksen toiminnalle vastuullista on toimia lainsäädännön mukaisella tavalla. Noudattaen lakeja ja maksaen veronsa yritys pitää imagoaan yllä vastuullisena, kun taas lakeja rikkova yritys saa rangaistuksia, jotka tuottavat lisäkuluja vaikuttaen yrityksen taloudelliseen toimintaan ja imagoon. (Rohweder 2004, 83-84.)

Sääntörikkomusesimerkiksi olen valinnut Rautaruukki Oyj:n (Case 5.) Rautaruukki sai varoituksen ja 100 000 euron kurinpitomaksun Pörssin sääntöjen noudattamatta jättämisestä. Rautaruukki ei ollut antanut tarpeellisia tietoja Pörssille, kun siitä tuli osa SSAB:ta. Rautaruukin osakkeen hinta ja sen kaupankäyntimäärä pomppivat usein suuresti, ja pörssin markkinavalvonta yritti saada tästä tietoa. Kurinpitolautakunnan mukaan Rautaruukki oli rikkonut Pörssin sääntöjä. Velvollisuutta tiedottamisesta Rautaruukki ei ajatellut, kun neuvottelut olivat alustavia ja keskeytyneet kyseisenä aikana, jolloin osakkeen hinta ja kauppa olivat vaihdelleet. Rautaruukki lupasikin jälkepäin, ettei vastaavanlaisia tilanteita pääsisi enää tapahtumaan, koska se aikoo parantaa hallintonsa toimintaa. (Rautaruukki Oyj 2014; STT 2014.)

Rautaruukki ja SSAB toimivat aika pimennossa, jolloin varmasti on ihmetelty mitä tapahtuu, kun osakkeita myydään, vaihdetaan pois ja niiden hinnat pomppivat. Rautaruukki olisi voinut kertoa keskeytyneistä neuvotteluista enemmän, jolloin sijoittajat eivät olisi olleet niin epätietoisia tilanteesta ja näin yritys olisi säästynyt kurinpitomaksulta. Rautaruukki rikkoi Pörssin 2.2.4.3 ja 8.1.2 sääntöjä nojaten sääntöön 8.2.3.

8.2.3 Kurinpitolautakunta voi määrätä sääntökohdassa 8.2.2 tarkoitettuja säännöstöjä rikkoneelle varoituksen. Varoituksen lisäksi kurinpitolautakunta voi määrätä kurinpitomaksun. Pörssille maksettavan kurinpitomaksun määrä on vähintään kymmenentuhatta euroa (EUR 10,000) ja enintään viisisataa tuhatta euroa (EUR 500,000). Seuraamusta määrättäessä on otettava huomioon rikkomuksen vakavuus, osapuolen koko ja muut olosuhteet.

2.2.4.3 Yhtiön tulee hyvissä ajoin ennen listautumista järjestää hallintonsa, taloudellinen raportointi ja seuranta mukaan lukien, siten, että yhtiö pystyy täyttämään pörssiyhtiöltä vaadittavalla tavalla velvollisuutensa toimittaa markkinoille luotettavaa, täsmällistä ja ajantasaista informaatiota.

8.1.1 Pörssin tehtävänä on, sen lisäksi mitä sen tehtävistä on muutoin säädetty ja määrätty, huolehtia riittävän ja luotettavan valvonnan järjestämisestä pörssin toiminnasta annettujen säännösten ja määräysten, Pörssin sääntöjen sekä hyvän arvopaperimarkkinatavan noudattamiseksi pörssin piirissä.

8.1.2 Pörssillä on oikeus saada pörssiyhtiöltä, pörssiyhtiön emoyritykseltä sekä muulta arvopaperin liikkeeseenlaskijalta tiedot, jotka ovat tarpeen valvottaessa säännössä 8.1.1 tarkoitettujen säännösten, päätösten, sopimusten, sitoumusten ja hyvän arvopaperimarkkinatavan noudattamista. (NASDAQ QMX 2013).

Rautaruukki varmasti menetti arvoa ja luottamusta sijoittajien silmissä. Sentään yhtiö lupasi parantaa hallintoaan, ettei sama pääsisi toistumaan, mutta tahrattua imagoa on vaikea pestä puhtaaksi. Kurinpitomaksun summa ei ole suurin mahdollinen, eikä 100 000 euron maksu vaikuta varmaankaan suuremmin yrityksen toimintaan.

5.3 Sidosryhmälähtöiset kannustimet ja kierrätyksen avustusta

Sidosryhmien kiinnostus yritysten vastuulliseen toimintaan on lisääntynyt ja teknologia on mahdollistanut tiedonsaamisen helpommaksi. Sidosryhmälähtöisellä ajattelulla yritys voi tuoda esille sidosryhmille tietoa toiminnoista, jotka niitä kiinnostavat. Yritystoiminnan jat-

kuvuutta voidaan turvata moraalisten periaatteiden mukaisella toiminnalla, joka lisää positiivisia kuvia yrityksestä ja sen tavoitteista. Keskeisiksi kannustimiksi voidaan siis katsoa yrityksen maineen, yritys- ja tuotekuvan kehittäminen ja ylläpito. (Rohweder 2004, 86–87.)

Tähän kohtaan olen valinnut esimerkiksi vastuullisesta toiminnasta Metso Oyj:n (Case 6.) Metso Oyj:ltä kerrotaan että vastuullisuus on heidän kaiken toimintansa ydin ja vastuullisuus on sisällytetty koko yhtiön strategiaan. Metso pyrkii olemaan vastuullisuusasioiden suunnannäyttäjä vuoteen 2020 mennessä. Yhtiön toimenpiteitä ovat ympäristökuormituksen vähentäminen ja toimiminen tuottamalla vähemmän resursseja kuluttavia tuoteratkaisuja. Yhteistyökumppaneiden ja toimittajien kanssa vastuullisuus varmistetaan yhteistyöllä. Yhtiön suurin ympäristökuormitus on toimitusketjussa, ja yhtiö keskittää erityisesti huomiotaan toimitusketjuun. Metso auttaa asiakkaitaan jalostamaan luonnonvaroja ja kierrättämään materiaaleja kestäväällä tavalla. Metsolla on paljon erilaisia kestävän kehityksen mittareita, joiden avulla pystytään tutkimaan toiminnan energiatehokkuutta tai tuotteiden elinkaaren aikaisia vaikutuksia. (Raunio 2014.)

Tavoitteita on hyvä olla, sillä ne näyttävät suuntaa, johon yhtiö on menossa. Tavoitteisiin panostamiseksi täytyy aina hankkia tarvittavaa osaamista ja resursseja, jotta tavoitteisiin päästäisiin. Yhteistyöllä voidaan myös päästä vaikuttamaan sidosryhmien toimintaan. Mittareiden lukeminen ja toiminnan muuttaminen tulosten mukaan halutuksi vaatii paljon työtä ja voi jopa edellyttää rakenteen ja tapojen muutoksia. Investoimalla tulevaan voi yritys hallita tulevia riskejä, jotka voivat olla esim. päästöjen uudet rajoitukset. Investoiminen vasta, kun päästörajoitukset ovat tulleet voimaan, voi olla taloudellisesti haastavaa monelle yritykselle. Auttamalla asiakkaitaan Metso pääsee vuorovaikutukseen asiakkaiden kanssa sekä saa paremmin heidät sitoutettua toimintaan, jolloin yhteistyötä on helpompi kehittää.

5.4 Eettiset kannustimet ja reilua kauppaa

Kannattavan liiketoiminnan lisäksi yrityksellä voi olla muitakin päämääriä, joita se haluaa edistää. Näitä voivat olla esimerkiksi luonnonsuojelun kehittäminen tai eläinkokeiden vastustaminen, joita yritys voi pyrkiä pyytämään sidosryhmiltäänkin. Tällä tavoin voidaan ke-

hittää perinteistä sijoittajakeskeistä ajattelua laajemmaksi yhteiskunnallisemmaksi ajatteluksi. Peruseriaate on, että yritys toiminnoillaan luo arvoa, eikä pelkkää rahaa. Eettisten arvojen muodostumiseen vaikuttaa avoin ja aktiivinen vuorovaikutus sidosryhmien kanssa, jolloin sidosryhmätkin luovat itsellensä arvoa. (Rohweder 2004, 87–89.)

Eettisen toiminnan esimerkkinä on Reilu kauppa ry (Case 7.) Reilun kaupan banaanista menee noin 60 % tuottajalle, satamamaksuihin, arvonlisäveroihin ja tulleihin. Loput 40 % hinnasta on kaupan sääntelyssä, ja siihen kuuluu banaanin rahtaus Euroopasta Suomeen, kypsytytys ja varastointi. Takuusumman ansiosta Reilun kaupan banaani on tasaisen reilu alkutuottajalle. Eli jos reilusta banaanista maksaa enemmän, niin samalla maksetaan enemmän väliportaille ja kaupalle, joka tarjoaa myyntipaikan Reilun kaupan banaanille. Reilun kaupan tuotteita on banaanin lisäksi mm. appelsiineja, puuvillapyyhkeitä, kahvia jne. Reilusta kaupasta on tullut yksi markkinointivalteista. Monet kuluttajat ovat valmiita maksamaan vähän enemmän eettisestä tuotteesta ja monet sijoittajat jättävät sijoittamatta yrityksiin, joissa eettiset arvot eivät ole kunnossa. Kuluttajat ja sijoittajat saavat hyvän omantunnon, kun tuntevat tekevänsä ostoksensa ja sijoituksensa eettisesti. (Korhonen 2007.)

Monet miettivät, kuinka pystyisi toimimaan eettisesti oikein, ja yksi tapa on ostaa eettisiä tuotteita. Reilun kaupan tuotteen ostamalla moni ihminen voi saada omantunnon kohotusta. Eettisiä tuotteita on paljon nykyisin tarjolla, eikä niitä pelätä markkinoida, koska tiedetään että moni haluaa ostaa niitä. Monet yritykset saattavat antaa lahjoituksia luonnonsuojeluun, mutta taas omalla toiminnallaan eivät sitä edistä. Tällöin yritys saattaa hakea pientä hyväksyntää toiminnalleen. Yritysjohdon on hyvä välillä pysähtyä ja miettiä eettisiä arvoja ja suositella niitä koko organisaationsa toimintaan, jotta työntekijätkin sisäistäisivät ne ja voisivat kehittää omia toimintatapojaan.

5.5 Markkinoiden valtausta ja läpinäkyvämpää toimintaa

Yritysjohdajat saattavat pitää yritysvastuullista toimintaa liiketaloudellisesti kannattavana ja tapana vallata markkinoita. Vastuullisella toiminnalla nimi ja maine pysyvät puhtaana, minkä avulla houkutus sijoittaa yritykseen, asiakasuskollisuus ja yrityksen myynti voivat kasvaa. (Sajaniemi 2012, 21.)

Etukäteen on vaikea määrittää hyötyjä yritysvastuuraportin julkaisemisesta. Yritysvastuuraportointi on yritykselle kuitenkin strateginen päätös, jolla se pystyy kertomaan halunsa kehittää toimintaansa ja olemaan läpinäkyvämpi. Raportointia voidaan pitää yhtenä johdon välineenä raportointiprosessissa, jolloin saadaan tietoon, mitä sidosryhmät haluavat yrityksestä tietää. Raportoimalla päästään johdonmukaiseen ja jatkuvaan vuorovaikutukseen sidosryhmien kanssa, jolloin ei tarvitse erikseen vastailta sidosryhmien esittämiin kysymyksiin. Raportoinnista käy ilmi yrityksen vastuullisuustyön painopisteitä, tavoitteita ja tulevaisuuden suunnitelmia, joten yritys saa toiminnastaan läpinäkyvämpää ja avointa. (Niskala ym. 2013, 98–99.) Jatkuva kiinnostus yritysten taustojen ja tuotteiden alkuperään on kasvanut kansainvälisesti ja kuluttajat ovat kiinnostuneita, mistä tuote tulee tai minkälaisia taloudellisia vaikutuksia tapahtuu paikallisten palvelujen käytöllä. Edelläkävijäyritykset ottavat ihmisten kiinnostuksen vahvistuksesta kilpailuetua, kun taas osa yrityksistä jatkaa tiedon piilottelua. (Lausala 2015.)

Raportoinnista ja läpinäkyvyydestä otin esimerkiksi Everlane nimisen yrityksen. (Case 8.) Yhdysvaltalainen vaatealan start up -yritys Everlane on ottanut kilpailuedukseen läpinäkyvän hinnoittelun. Everlane antaa tiedot myytävistä paidoista yksityiskohtaisesti materiaalin, työn, rahdin, verojen ja katteiden osalta. Yritys antaa siis tiedon kuinka paljon tuotteiden valmistus maksaa ja mistä ne tulevat. (Lausala 2015.) Vaateala on tunnettu lapsityövoimasta ja kurjista työoloista, eivätkä monet yritykset mielellään anna kaikkea tietoa kuluttajille, mistä kuluttajat saattavat päätellä yleensä yrityksen piilottelevan ”likaista” toimintaa. Toisaalta tuskinpa ihmisetkään mielellään jakaisivat omia pankkitilinsä tapahtumia kaikkien nähtäviksi. Everlane näyttää mielenkiintoista vastuullista tapaa, josta monet yritykset voisivat ottaa vähän mallia. Pienempien yritysten on helpompi näyttää mallia, josta isommat yritykset voivat ottaa ideoita kehitettäväksi.

6 VUOROVAIKUTUS SIDOSRYHMIEN VÄLILLÄ

Yritysvastuuta on toimia läpinäkyvästi, kuunnella sidosryhmiä ja kertoa luotettavaa tietoa sidosryhmilleen yrityksestä. Eri sidosryhmillä on erilaiset kestävän kehityksen toiveet ja eettiset periaatteet, joten haasteena on löytää yrityksen omille yritys vastuun tavoitteille sopivat sidosryhmät. Informaatiotekniikan kehittyminen sekä tietoisuuden lisääntyminen kestävästä kehityksestä ja globalisoitumisesta ovat kasvattaneet sidosryhmissä kiinnostusta yritysten toiminnasta ja toimintaperiaatteista. Raastasti voidaan jaotella yrityksen sidosryhmät liiketoimintapohjaisiin sidosryhmiin ja toimintaympäristöpohjaisiin sidosryhmiin. Joukkotiedotusvälineet ovat myös yksittäinen sidosryhmä, mutta samalla se on jokaisen sidosryhmän käyttämä informaation lähettämisen ja vaikuttamisen kanava. (Rohweder 2004, 194–197.)

6.1 Sidosryhmien tunnistaminen ja niiden tärkeys

Liiketoimintapohjaisia sidosryhmiä ovat sisäiset sidosryhmät, tuoteketjusidosryhmät ja muut sidosryhmät. Yrityksen sisäisillä sidosryhmillä on pysyvä suhde yritykseen taloudellisella panostamisella tai osallistumalla yrityksen välittömään päätöksentekoon. Tuoteketjusidosryhmät eivät osallistu päätöksentekoon välittömästi, mutta ovat vaikuttamassa yrityksen tuotteen elinkaaren muotoutumiseen. Näitä ovat esimerkiksi alihankkijat, kauppa ja kuluttajat. Sidosryhmät, joilla on lyhytaikainen liikesuhde yrityksen kanssa, lasketaan muihin tuotannon tekijöitä tarjoaviin sidosryhmiin. Esimerkkejä ovat rahoittajat sekä teknistä, liikkeenjohto- tai markkinatietoa myyvät organisaatiot. (Rohweder 2004, 195.)

TAULUKKO 1. Liiketoimintapohjaiset sidosryhmät (Rohweder 2004, 195)

Sisäiset sidosryhmät	Tuoteketjusidosryhmät	Muut
– Omistajat	– Alihankkijat	– Rahoittajat
– Johtajat	– Välittäjät	– Teknologiaorganisaatiot
– Henkilöstö	– Kuluttajat	– Työmarkkinajärjestöt

Toimintaympäristöpohjaisia sidosryhmiä ovat taloudellisessa, poliittisessa ja yhteiskunnallisessa toimintaympäristössä olevat sidosryhmät. Yrityksen taloudelliseen toimintaympäristöön kuuluviksi sidosryhmiksi lasketaan kilpailijat, toimialajärjestöt, työmarkkinajärjestöt ja kuluttajajärjestöt. Näillä ei ole taloudellista liikesuhdetta yritykseen, mutta ne pystyvät vaikuttamaan tuote- ja tuotannon tekijämarkkinoiden kautta yrityksen toimintaan. Viranomaiset ja poliittiset järjestöt ovat yrityksen poliittisen toimintaympäristön sidosryhmiä, joiden suhde perustuu lähinnä lainsäädäntöjen määräyksiin, vaikka niillä on taloudellinenkin yhteys yrityksen kanssa veromaksujen takia. Sidoryhmät, jotka pyrkivät vaikuttamaan yrityksen toimintatapoihin, ovat yhteiskunnalliseen toimintaympäristöön kuuluvia sidosryhmiä, esimerkiksi paikalliset asukkaat ja kansalaiset, tutkijat ja yhteiskunnalliset järjestöt. (Rohweder, 2004, 196–197.)

TAULUKKO 2. Toimintaympäristöpohjaiset sidosryhmät (Rohweder 2004, 195)

Taloudellinen toimintaympäristö	Poliittinen toimintaympäristö	Yhteiskunnallinen toimintaympäristö
– Kilpailijat – Toimialajärjestöt	– Viranomaiset – Poliittiset järjestöt	– Asukkaat – Yhteiskunnalliset järjestöt – Kuluttajajärjestöt

Joukkotiedotusvälineiden avulla yritysten vastuullisuutta koskevat käsitykset liikkuvat nopeasti, muokkautuvat ja kaikki se pyörivä tieto saattaa vaikuttaa yrityksen imagoon positii-visesti tai negatiivisesti. Yrityksen on vaikea vaikuttaa kaikkiin käsityksiin, mitä siitä pyörii eri laitteiden välityksellä. Tiedotusvälineiden välityksellä saavutetaan myös sellaisia yksilöitä tai ryhmiä, joita yritys ei ole saattanut laskea omiin sidosryhmiinsä. Yrityksen olisikin hyvä seurata tiedotusvälineiden kautta liikkuvaa tietoa ja tarinoita, jotka saattavat vaikuttaa sen imagoon. (Kuvaja & Malmelin 2004, 31–33.)

Sidosryhmien tarpeiden tyydyttäminen on siksi tärkeää, että yritys on olemassa sidosryhmiensä yhteistyön ja niiden antaman yritystoiminnan voimalla. Yrityksen toiminnoilla ja päätöksillä on vaikutusta yhteiskuntaan ja siten myös sidosryhmiin. Siten yrityksen täytyisi tietää sen toimintojen ja päätösten vaikutus yhteiskuntaan ja varsinkin sidosryhmään johon ne kohdistuvat. Sidosryhmien ymmärtäminen on yritykselle oman edun mukaista, menestymiselle tärkeää ja auttaa johtoa tekemään parempia päätöksiä, mikä auttaa myös hallitsemaan riskejä ja mahdollisia konflikteja. (Niskala ym. 2013, 74–75.)

6.2 Sidosryhmille viestiminen

Sidosryhmät odottavat yritykseltä selkeitä merkkejä ja näyttöä, kuinka yritys hoitaa yritysvastuutaan. Lakien ja hyväksytyjen yleisien periaatteiden noudattamisen ohella sidosryhmät haluavat tietää, kuinka yritys tuottaa lisäarvoa koko yhteiskunnalle ja paikallisyhteisölle, miten yritys tiedostaa ja torjuu globalisaation kehittyessä yhteiskunnallisia ongelmia ja ilmastonmuutokseen liittyviä ympäristöongelmia. Sidosryhmien tiedon tarpeet ovat erilaisia. Jotkut niistä haluavat konkreettisia esimerkkejä pelkkien tilastojen ja lukujen sijaan. Proaktiivisesti vastuusta ja teoista viestivä yritys kertoo, ettei yritysvastuu ole pelkkä kampanja tai pakonomainen raportti. (Kuvaja & Malmelin 2008, 24–26.)

6.2.1 Kaivosyhtiön tiedottaminen harhaanjohtavaa

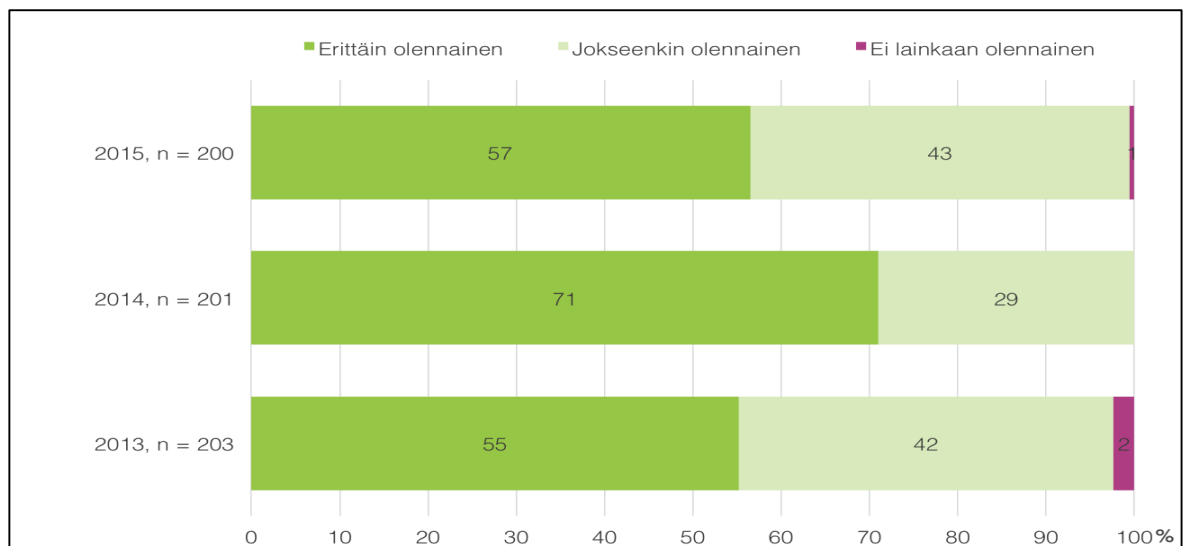
Myös huonosta tiedottamisesta esimerkiksi käy Talvivaara. (Case 9.) Talvivaaran Kaivososakeyhtiö Oyj:n osakesäästäjät harkitsivat tutkintapyyntöä kaivosyhtiön viestinnästä. Muutamassa kuukaudessa 260 miljoonan euron osakeantirahat kuluttanut Talvivaaran toimitusjohtaja oli kertonut, että kyseiset rahat riittäisivät vuosia. Yhtiön tiedottaminen ja osakeanti-tiedottaminen olivat olleet harhaanjohtavia ja yhtiö oli antanut liian optimistisia näkymiä. Talvivaaran tuotantonäkymätkin olivat pääsääntöisesti olleet suurempia kuin toteutunut tuotanto. Pörssiyhtiöiden julkistamien näkymien pitää olla perusteltavissa sijoittajille lain mukaan, eikä niissä saa olla harhaanjohtavaa tietoa. (Pietarinen 2014.)

Kuten aikaisemmin oli Rautaruukilla tiedottamisessa puutteita, niin kaivosyhtiöllä oli harhaanjohtavaa tiedottamista. Yrityksen toimitusjohtajalta ei pitäisi päästä ”tommoisia samakoita” suusta varsinkin, jos ollaan epävarmassa tilanteessa. Varmasti sijoittajat ovat ajatelleet tullessa huijatuksi ja että toimitusjohtaja on pelannut omaan pussiinsa. Optimististen näkymien varmentamiseen tuskin panostettiin, kun odotukset on jälkeenpäin huomattu virheellisiksi. Huono maine kiirii nopeasti ja varmasti monet sijoittajat ovat hermostuneet, erityisesti ne, jotka ovat sijoittaneet suuria summia ja sittemmin joutuneet kärsimään.

7 YRITYSVASTUUAJATTELU SUOMESSA

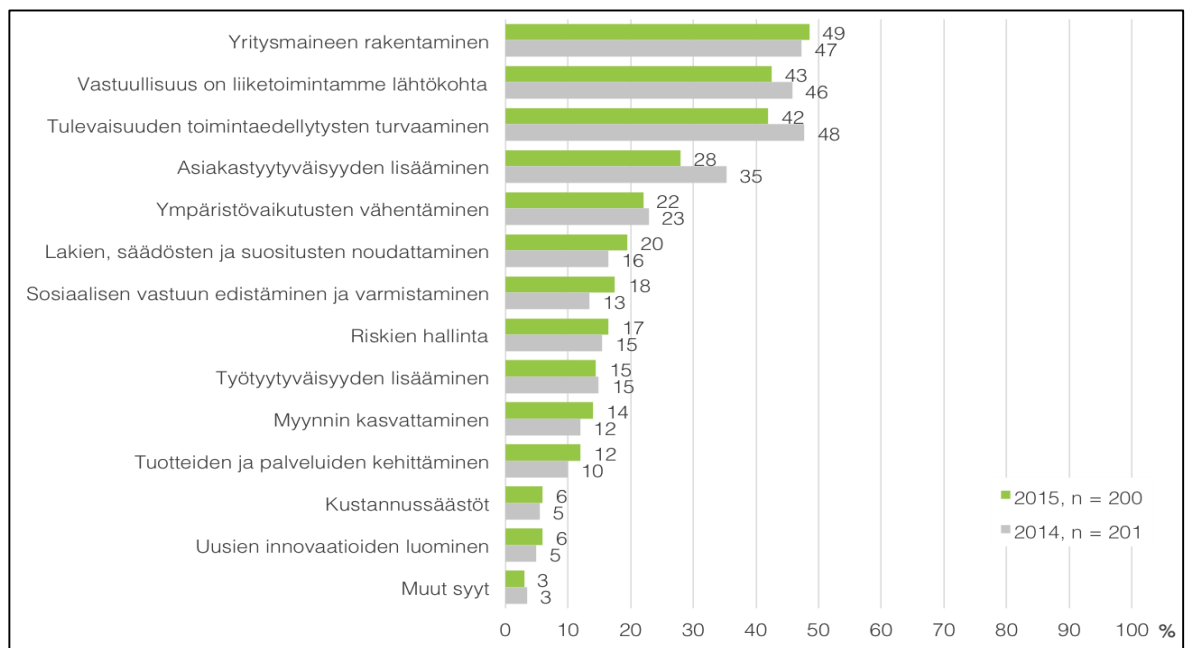
FIBS:n yritys vastuututkimus, joka on suomalaisille suuryrityksille tehty vastuullisuutta kartoittava tutkimus, toteutettiin vuonna 2015 kolmannen kerran. Tutkimuksen taustana pidetään ISO 26000-standardia, jolla voidaan tutkia yrityksen yhteiskuntavastuutoiminnan käytäntöjä, tavoitteita, vaikutuksia, haasteita ja tulevaisuuden suunnitelmia. Puhelinhaastatteluna toteutetun tutkimuksen kohderyhmänä oli satunnaisotos Suomen 1000 suurimmasta yrityksestä. Haastattelukysymykset saatiin etukäteen haluttaessa, ja tutkimukseen vastasi yritysten toimitusjohtajia ja yritysten yritys vastuusta vastaavia asiantuntijoita. (FIBS Yritys vastuututkimus 2015, 3.)

Tutkimuksessa 57 % vastanneista piti vastuullisuutta erittäin olennaisena liiketoimintansa kannalta, kun edellisessä tutkimuksessa vuonna 2014 vastaava luku oli 71 % (KUVIO 2). Tulokseen on voinut vaikuttaa maailman taloudellinen tilanne ja tällä hetkellä hinta ja muut lyhyen aikavälin kannattavuustekijät todetaan tärkeämmiksi kilpailutekijöiksi kuin vastuullisuus. (FIBS Yritys vastuututkimus 2015, 5–6.)

KUVIO 2. Vastuullisuuden olennaisuus yrityksille (Mukaihen FIBS Yritys vastuututkimus 2015, 5)

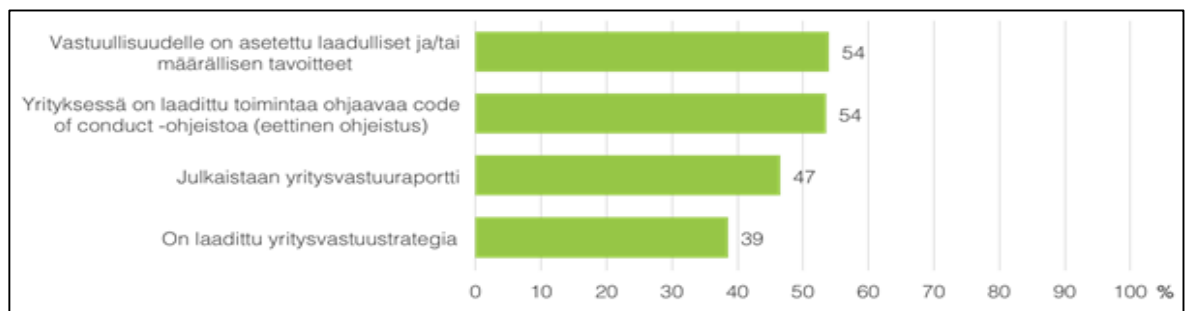
Yritysmaiseen rakentaminen, vastuullisuus liiketoiminnan lähtökohtana ja tulevaisuuden toimintaedellytysten turvaaminen olivat syitä, miksi yritykset panostivat vastuullisuuteen. Kyselyssä pystyi valitsemaan 3 syytä, miksi vastuulliseen toimintaan panostetaan. (KUVIO 3.) (FIBS Yritysvastuututkimus 2015, 5–6.)

KUVIO 3. Syyt vastuullisen toiminnan panostamiseen (Mukailten FIBS Yritysvastuututkimus 2015, 6)

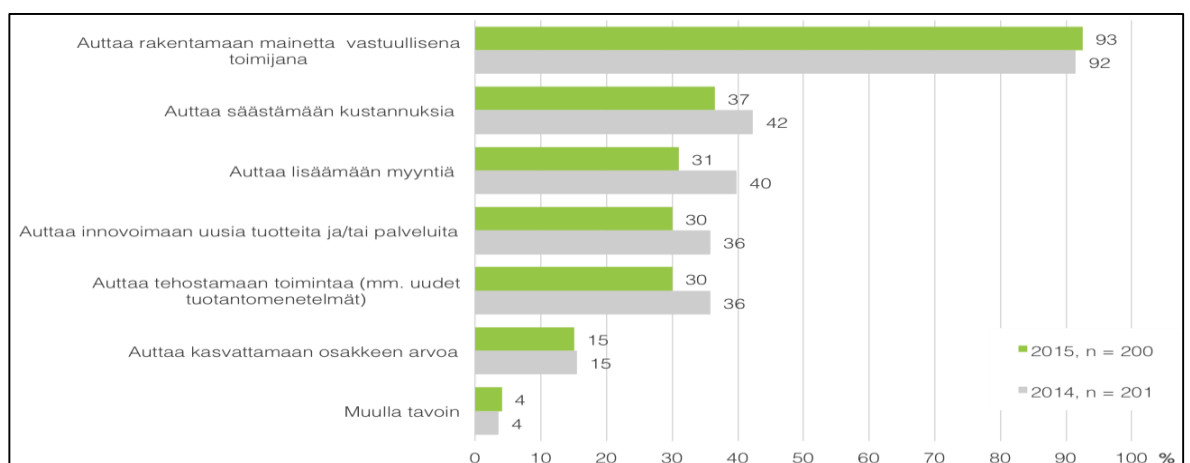
Vuonna 2014 kyselyyn osallistuneet yritykset panostivat vastuulliseen toimintaan enemmän tulevaisuuden toimintaedellytysten turvaamisen ja asiakastyytyväisyyden lisäämisen takia. Lakien, säädösten ja suositusten noudattaminen koettiin tärkeämmäksi panostamisen kohteeksi vuonna 2015 kuin vuosi aiemmin. Myös sosiaalisen vastuun edistäminen ja varmistaminen koettiin tärkeämpänä vuonna 2015. Harvat yritykset eivät kokeneet vastuulliseen toimintaan panostamisen tuovan kustannussäästöjä kumpanakaan vuonna.

Noin puolet vuonna 2015 vastanneista asettaa vastuullisuudelle laadulliset ja/tai määrälliset tavoitteet. Myös noin puolet yrityksistä oli laatinut toimintaa ohjaavan ohjeiston, ja alle puolet julkaisee yritys vastuuraportin tai laatii yritys vastuustrategian. (KUVIO 4.) (FIBS Yritysvastuututkimus 2015, 7.)

KUVIO 4. Kuinka vastuullisuutta johdetaan yrityksissä (Mukaiillen FIBS Yritysvastuututkimus 2015, 7)

Työtyytyväisyyden ja työhyvinvoinnin, ympäristövaikutusten, asiakastytyväisyyden ja brändin kautta yritykset seuraavat vastuullisuustavoitteidensa täyttymistä. Yrityksistä 93 % toteaa vastuullisuuden auttavan rakentamaan mainetta vastuullisena toimijana. (KUVIO 5). (FIBS Yritysvastuututkimus 2015, 10.)

KUVIO 5. Vastuullisuuden hyödyt (Mukaiillen FIBS Yritysvastuututkimus 2015, 10)

Olenneisimmiksi yritys vastuuteemoiksi suomalaiset yritykset valitsivat oikeudenmukaiset toimintatavat, työelämän käytännöt ja ympäristökysymykset. Oikeudenmukaisia toimintatapoja ja työelämän käytäntöjä ovat: yritysten veronmaksu, työhyvinvointi, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Energiatehokkuuden parantaminen ja puhtaampi tuotantoteknologia vastaavat ympäristökysymyksen teemaan. 89 % yrityksistä panostaa henkilöstön työssä jaksamiseen ja 74 % panostaa jätteiden käsittelyyn ja kierrätykseen. Nämä ovat enemmän käytännön toimenpiteitä. Yrityksissä käytetään useimmiten ISO 14000 -standardia ja GRI -raportointia. (FIBS Yritysvastuututkimus 2015, 7–8.)

Haastavimmiksi vastuullisuusteemoiksi yritykset olivat valinneet vastuullisuusviestinnän/maineen hallinnan, toimitusketjujen hallinnan ja työtyytyväisyyden/työhyvinvoinnin. Yrityksistä 83 % uskoo vastuullisuuden merkityksen kasvavan seuraavan 5 vuoden sisällä ja 17 % uskoo vastuullisuuden merkityksen pysyvän samana. (FIBS Yritysvastuututkimus 2015, 11–12.)

Vuonna 2015 FIBSin tekemä yritys vastuututkimus oli heiltä kolmas yritys vastuututkimus. Yli puolet vastanneista yrityksistä piti vastuullisuutta olennaisena toiminnassaan joka vuonna. Yritysmaineen rakentaminen on koettu tärkeäksi syyksi panostaa vastuulliseen toimintaan, ja tällä tavalla yritykset pystyvät pitämään myös yrityskuvastaan huolta. Vähän yli puolet yrityksistä oli laatinut toimintaa ohjaavan ohjeiston ja oli asettanut laadulliset ja/tai määrällisen tavoitteet. Näillä tavoilla yritykset pystyvät arvioimaan toimintaansa helpommin kuitenkin vain alle puolet vastanneista julkaisee yritys vastuuraportin, josta mahdollisimman monet sidosryhmät pääsisivät tutkimaan yrityksen toimintaa. FIBSin yritys vastuututkimuksen avulla voidaan nähdä, mihin suuntaan suomalaisten suurten yritysten vastuuajattelu kohdistuu ja on kehittymässä.

8 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Yritysten täytyy ottaa huomioon taloudellinen-, sosiaalinen- ja ympäristövastuu toimiessaan vastuullisesti. Erilaisia ohjeistoja käyttämällä yritykset pystyvät edistämään yritys vastuullista toimintaa. Ohjeistoja ja standardeja on paljon, joten jokainen yritys pystyy löytämään itselleen varmasti omaan toimintaan hyödyllisen ohjeiston. Niiden avulla yritykset pystyvät terävöittämään toimintaansa ja näyttämään, että toimivat edistäen kestävästä kehitystä. Olemassa olevia ohjeistoja ja standardeja pyritään kehittämään koko ajan ja uusia tulee myös ajan myötä lisää. Vapaaehtoisuuden ansiosta yrityksiä ei ole pakko käyttää ohjeistoja, ja jotkut yritykset saattavat jopa tehdä omia ohjeistojaan, josta löytyy tietoa kyseisen yrityksen toiminnasta. Yritysvastuuraportin laatiminen on iso prosessi, joka vaatii aikaa, osaamista ja resursseja. Raportin suunnittelu, sidosryhmiltä tiedon keräys, tiedon yhteen kokoaminen ja selkeiden tulosten määrittely auttavat yrityksiä kehittämään toimintaansa monella osa-alueella. Samalla ollaan vuorovaikutuksissa sidosryhmien kanssa ja raportista on hyvä kerätä palautetta ja kehitysideoita seuraavia raportointiprosesseja ajatellen.

Monesti ajatellaan, että yrityksen vastuu rajoittuu vain taloudelliseen vastuuseen eli arvon tuottoon yrityksen omistajille, mutta monet yritykset ovat kehittäneet vastuullisuuttaan pidemmälle. Taloudellista vastuuta pidetään yllä maksamalla omistajille osinkoja, maksamalla veroja ja ylläpitämällä kilpailukykyä. Verosuunnittelulla on iso vaikutus yhteiskuntaan, jos monet yritykset pyrkivät keplottelemaan omistajilleen voiton maksimointia kuten Attendo esimerkissä. Aggressiivisella verosuunnittelulla yritys saa huonon maineen, jota on vaikea puhdistaa.

Työhyvinvoinnin ylläpitäminen on iso osa sosiaalista vastuuta. Työntekijöiden osaamisen ylläpitäminen ja heidän työolojensa parantaminen ovat myös sosiaalista vastuuta. Näitä tekijöitä parantamalla pystytään vaikuttamaan kustannustehokkaaseen toimintaan, kun työntekijät pysyvät terveenä ja pystyvät kehittämään osaamistaan. Lapsityövoiman käytöllä voidaan pilata monen lapsen lapsuus, koulutusmahdollisuudet ja hyvinvointi. Yrityksen imago kärsii, jolloin sijoittajat voivat kaikota ja halukkuus panostaa taloudellisesti yritykseen heikkenee. Samsung myönsi itsekin lapsityövoiman käytön ja lopetti yhteistyön alihankkijayrityksen kanssa, jossa oli käytetty lapsityövoimaa.

Ympäristövastuullisilla toimilla pyritään pitämään ympäristöstä huolta, jotta toimintaa pystytään ylläpitämään jatkossakin ilman, että tuhoataan ympäristöä. Päästöjen vähentämisellä pystytään välttämään ilmastonmuutosta, jonka seurauksia on vaikea lähteä arvioimaan. Edistämällä ympäristöystävällisempää toimintaa voidaan taata tuleville sukupolville puhtaampi ja rikkaampi kasvu ympäristö. Saastuttamalla ympäristöä voidaan tuhota eläinten ja kasvien kasvu ympäristöä ja pahimmassa tapauksessa sukupuuttoon eliölajeja. Saastuttamisen pitkäaikaisia vaikutuksia on myös vaikea arvioida. Kaivosyhtiössä oli ennestään tapahtunut vuotoja ympäristöön ja se oli pyytänyt lupaa laskea jätevesiään järveen, jolla on paljon merkitystä alueella toimiviin yrityksiin ja asukkaisiin.

Vastuulliseen toimintaan on paljon erilaisia kannustimia, jotka ovat eduksi yrityksille. Taloudelliset kannustimet kasvattavat yrityksen tulosta. Panostamalla materiaali- ja energiatehokkuuteen yritys voi säästää tuotantokuluissa, ympäristöystävällisenä saada uusia kiinnostuneita sijoittajia tai kouluttamalla henkilökuntaansa saada enemmän irti työntekijöistään. Neste Oil panosti henkilöstön kouluttamiseen ja koulutus oli muovattu juuri heille sopivaksi. Koulutuksesta viisastuneena uuden strategian luominen ja toteutus toimi. Panostamalla uusiutuvaan polttoaineeseen Neste Oil kasvatti tulostaan ja valtasi markkinoita.

Lakeja noudattamalla yritys pystyy pitämään yllä vastuullista imagoa, jonka avulla yrityksen tuottamia tuotteita ja palveluja pidetään luotettavina. Yrityksen rikkoessa lakeja tai määräyksiä sille voidaan langettaa isoja sakkoja, joista koko toiminta voi kärsiä. Esimerkiksi Rautaruukki oli saanut kurinpitomaksun rikkoessa Pörssin sääntöjä. Toimimalla vastuullisesti yritys antaa sidosryhmilleen hyvän kuvan, ja vuorovaikutuksella sidosryhmien kanssa yritys pystyy kehittämään toimintaa kustannustehokkaammaksi ja luomaan sidosryhmille lisää arvoa. Metso pyrkii olemaan vastuullisuuden suunnannäyttäjäksi ja on ottanut asiakkaansakin mukaan auttamaan saavuttamaan päämääränsä. Metso auttaa asiakkaitaan jalostamaan luonnonvaroja ja kierrättämään materiaaleja kestäväällä tavalla. Näin saadaan mukaan toimintaan sidosryhmät, joilta saa arvokasta tietoa.

Eettisiä arvoja edistävät yritykset vaativat sidosryhmiltäänkin eettisten arvojen mukaan toimimista. Jotkut yritykset luovat arvoa toiminnallaan, jolloin rahan tekeminen ei ole yrityksen pääasia. Näillekin yrityksille löytyy oma asiakasjoukko, sillä eettisten tuotteiden kiinnostus on kasvanut koko ajan. Monet yritykset pystyvät parantamaan kilpailuetuaan avoimella toiminnalla ja saattavat vallata jopa markkinoita sen avulla. Reilun kaupan tuotteita on paljon ja niille löytyy myös kysyntää. Reilun kaupan tuotteen ostamalla tietää, että on reilu myös tuotteen alkutuottajallekin ja ostaja saa paremman omatunnon.

Nykyään monet ihmiset ovat hyvin kiinnostuneita tuotteen alkuperästä ja siitä miten sen ostaminen vaikuttaa yhteiskunnallisesti. Vaatealan yritys Everlane on ottanut siitä kilpailuedun panostamalla läpinäkyvään toimintaan. Sen myymistä paidoista saa yksityiskohtaisia tietoja valmistusmaksuista ja alkuperästä. Vaateala on tunnettu lapsityövoiman käytöstä ja tehtaiden huonoista työoloista, mutta tällä tavalla kuluttaja saa tiedon, että paita ei ole rikkonut kenenkään ihmisoikeuksia.

Yrityksillä on liiketoimintapohjaisia ja toimintaympäristöpohjaisia sidosryhmiä, joiden kanssa ne ovat vuorovaikutuksessa joukkotiedotusvälineiden kautta, jotka myös lasketaan tärkeäksi sidosryhmäksi. Liiketoimintapohjaisia sidosryhmiä ovat sisäiset-, tuoteketju- ja muut sidosryhmät. Sisäiset sidosryhmät ovat mukana tekemässä välittömiä päätöksiä tai panostavat taloudellisesti yritykseen. Tuoteketjusidosryhmät ovat mukana tuotteen elinkaareissa ja muut sidosryhmät voivat olla organisaatioita, jotka ovat lyhyen aikaa liikesuhteessa yrityksen kanssa. Toimintaympäristöpohjaisia sidosryhmiä löytyy taloudellisesta, poliittisesta ja yhteiskunnallisesta toimintaympäristöstä. Taloudellisessa toimintaympäristössä ovat kilpailijat ja toimialajärjestöt, jotka vaikuttavat yrityksen toimintaan, vaikka niillä ei ole taloudellista liiketoimintasuhdetta yrityksen kanssa. Poliittisen toimintaympäristön sidosryhmät pystyvät vaikuttamaan yrityksen toimintaan lainsäädännön kautta. Yhteiskunnallisen toimintaympäristön sidosryhmät voivat vaikuttaa yrityksen toimintatapoihin.

Joukkotiedotusvälineillä pystytään tavoittamaan olemassa olevat ja ennestään tuntemattomat sidosryhmät. Tiedotusvälineiden kautta yrityksistä pyörii paljon erilaista tietoa, jota on vaikea kontrolloida. Yritysvastuuraportilla pystytään todentamaan tietoja ja asioita, jotka

saattavat kiinnostaa sidosryhmiä. Sidosryhmätuntemus on tärkeää yrityksille toiminnan kehittämässä, jotta päätöksien vaikutus eri sidosryhmiin voidaan tunnistaa. Tiedotuksen tulee olla todenperäistä, eikä harhaanjohtavaa. Kaivososakeyhtiö oli antanut harhaanjohtavaa tietoa osakeantirahoistaan, joiden piti riittää vuosiksi, mutta yhtiö olikin kuluttanut ne nopeasti. Osakesijoittajat olivat pettyneitä ja harkitsevat tutkintapyyntöä tapauksesta.

FIBS:n yritys vastuututkimuksessa (2015) käy ilmi, että suomalaisista suurista yrityksistä yli puolet vastanneista pitää vastuullisuutta toiminnan olennaisena tekijänä. Tulos oli laskenut vähän viime vuodesta (2014), johon voi olla syynä maailman taloudellinen tilanne. Puolet vastanneista asettaa vastuullisuudelle laadulliset ja/tai määrälliset tavoitteet ja puolet on laatinut toimintaa ohjaavan ohjeiston, mutta alle puolet julkaisee yritys vastuuraportin tai laatii yritys vastuustrategiaa. ISO 14000 -standardia tai GRI -raportointia käytetään yleisimmin, jos on jokin ohjeisto käytössä. Yhteiskuntavastuu merkitsee yrityksille nykyisin muutakin kuin ympäristövastuuta. Yritykset ovat löytäneet muitakin vastuullisia alueita, joihin ne voivat panostaa. Vastuullisuusteemoista tärkeimmät ovat oikeudenmukaiset toimintatavat ja työelämäkäytännöt. Näihin kuuluvat veronmaksu, korruption torjunta, työhyvinvointi ja työssä jaksaminen. Veronmaksulla imago pidetään puhtaana ja työhyvinvointiin panostamalla pystytään parantamaan työntekijöiden tehokkuutta ja vähentämään työntekijäkustannuksia. Yrityksen maineen ylläpitäminen ja kehittäminen nähdään tärkeimmäksi syyksi panostaa vastuullisuuteen. Yrityksistä 93 % toteaa vastuullisuuden auttavan rakentamaan mainetta vastuullisena toimijana.

Yritykset ovat hyvin tietoisia siitä, kuinka vastuullinen maine auttaa niitä kannattavaan toimintaan. Toisaalta jos syntyisi enemmän kestävä kehityksen edistämisen ajattelua yritysjohtoon, se voisi levitä sidosryhmiin ja työntekijäportaaseen asti. Yritys vastuuraporttien tekemisen kannustamiseen voitaisiin enemmän panostaa, jotta yritykset olisivat veronmaksustaan ja toiminnastaan avoimempia. Tulevaisuudessa päästörajoja tiukennetaan, jolloin toiminnan täytyy muuttua monessa yrityksessä ja se voi vaatia isojakin investointeja, mutta monet yritykset ovat voineet ottaa sen huomioon riskienhallinnassa.

LÄHTEET

- Berschewsky, T. 2014. Samsung myöntää: todisteita lapsityövoiman käytöstä löytynyt. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.digitoday.fi/yhteiskunta/2014/07/14/samsung-myontaa-todisteita-lapsityovoiman-kaytosta-loytynyt/20149808/66>. Luettu 23.3.2015.
- FIBS 2015. Yritysvastuu. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.fibsry.fi/fi/yritysvastuu>. Luettu 22.3.2015.
- FIBS yritysvastuututkimus 2015. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.fibsry.fi/images/TIEDOSTOT/FIBS_Yritysvastuututkimus2015.pdf Luettu 28.3.2015.
- Heikkilä, P. 2015. Lapsityövoiman käyttöä vaikea valvoa. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.kauppalehti.fi/uutiset/lapsityovoiman-kayttoa-vaikea-valvoa/vrwpLBgb>. Luettu 25.3.2015.
- Hirvonen, M., Lith, P. & Walden, R. 2010. Suomen kansainvälistyvä harmaa talous. Espoo: Kopiojyvä Oy
- Hänninen, J. 2013. Finnwatch: Attendon varoja veroparatiisiin. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.hs.fi/paivanlehti/29102013/talous/Finnwatch+Attendon+varoja+veroparatiisiin/a1382938345181>. Luettu 22.3.2015.
- Kainulainen, M. 2015. Taloussanomien. Eläkerahasto myi Stora Ensot – syynä lapsityövoima. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.taloussanomien.fi/porssi/2015/02/09/elakerahasto-myi-stora-ensot-syyna-lapsityovoima/20151676/170>. Luettu 28.3.2015
- Ketola, T. 2005. Vastuullinen liiketoiminta. Sanoita teiksi. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Knuutinen, R. 2014. Verotus ja yrityksen yhteiskuntavastuu. Vantaa: Hansaprint Oy
- Koivisto, J. 2011. Pk-yritysten ympäristövastuut käytännönläheisesti. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy
- Korhonen, R. 2007. Reilu kauppa repii rahaa. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.talouselama.fi/uutiset/reilu+kauppa+repii+rahaa/a2047430>. Luettu 3.4.2015.
- Kosonen, K. 2013. Veroparatiisit, verosuunnittelu ja veronkierto. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2014/09/Kosonen.pdf> Luettu 5.4.2015.
- Kuvaja, S. & Malmelin K. 2008. Vastuullinen yritysviestintä. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Laakso, L. 2015. Lapsityövoima vei Stora Enson mustalle listalle. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.kauppalehti.fi/uutiset/ft-lapsityovoima-vei-stora-enson-mustalle-listalle/JkvmVEA7>. Luettu 25.3.2015.
- Lausala, T. 2015. Nyt myy autenttisuus. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.talouselama.fi/Tebatti/nyt+myy+autenttisuus/a2287221>. Luettu 4.4.2015.
- Lindholm-Yläne, S., Paavilainen, E., Pehkonen, L. & Ronkainen, S. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.

- Lähteenmäki, P. 2014. Öljy-yhtiö aloitti kulttuurikumouksen. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://lehtiarkisto.talentum.com.ezproxy.centria.fi/lehtiarkisto/search/show?eid=2752565>. Luettu 25.3.2015
- Maa- ja metsätalousministeriö. 2011. Happamien sulfaattimaiden aiheuttamien haittojen vähentämisen suuntaviivat vuoteen 2020. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/julkaisusarja/newfolder_62/5xB6L0P33/MMMjulkaisu2011_2.pdf. Luettu 28.3.2015
- NASDAQ OMX Helsinki Oy. 2013. Pörssin säännöt. Www-dokumentti. Saatavissa: http://www.nasdaqomx.com/digitalAssets/86/86490_prssinsnnt172013.pdf. Luettu 3.4.2015.
- Niskala, M., Pajunen, T. & Tarna-Mani, K. 2013. Yritysvastuu. Raportointi- ja laskentaperiaatteet. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Oinaala, S. 2013. Geologian professori vaatii Talvivaaran kaivoksen sulkemista. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.hs.fi/paivanlehti/12112013/talous/Geologian+professori+vaatii+Talvivaaran+kaivoksen+sulkemista/a1384151565881>. Luettu 27.3.2015.
- Pietarinen, H. 2014. Piensijoittajat harkitsevat tutkintapyyntöä Talvivaarasta. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.taloussanommat.fi/porssi/2014/11/07/piensijoittajat-harkitsevat-tutkintapyyntoa-talvivaarasta/201415541/170>. Luettu 21.3.2015.
- Raunio, H. 2014. Tuotanto kuntoon kestäväksi – Vastuullisuudesta tulee arkipäivää. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://lehtiarkisto.talentum.com.ezproxy.centria.fi/lehtiarkisto/search/show?eid=2711187&pdf=mt/2404201430-54fc37e492ef7ab33533d3901553805b.pdf>. Luettu 23.3.2015
- Rautaruukki Oyj. 2014. Rautaruukille varoitus ja kurinpitomaksu Pörssin sääntöjen noudattamatta jättämisestä. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.ruukki.fi/Uutiset-ja-tapahtumat/Uutisarkisto/2014/Rautaruukille-varoitus-ja-kurinpitomaksu-porssin-saantojen-noudattamatta-jattamisesta>. Luettu 22.3.2015
- Rohweder, L. 2004. Yritysvastuu. kestävä kehitystä organisaatiotasolla. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Saavalainen, H. 2013. Talvivaara voi pilata ympäristöä jopa miljardin euron edestä 50 vuodessa. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.hs.fi/paivanlehti/08112013/talous/Talvivaara+voi+pilata+ymp%C3%A4rist%C3%B6%C3%A4+jopa+miljardin+euron+edest%C3%A4+50+vuodessa/a1383806203079>. Luettu 27.3.2015.
- Saavalainen, H. 2015. Talvivaaran jätevedet halutaan johtaa Vuokatin matkailukeskuksen edustan järveen. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.hs.fi/kotimaa/a1424744990797>. Luettu 27.3.2015.
- Sajaniemi, S. 2012. Mitä on yritysten yhteiskuntavastuu? Opas ay-aktiiveille. Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Samsung Tomorrow. 2014. Samsung Electronics statement on recent allegation of child labor at a supplier. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://global.samsungtomorrow.com/samsung-electronics-statement-on-recent-allegation-of-child-labor-at-a-supplier/>. Luettu 23.3.2015.

STT. 2014. Pörssi mätkäisi Rautaruukille 100 000 euron kurinpitomaksun. Www-dokumentti. Saatavissa: <http://www.kaleva.fi/uutiset/talous/porssi-matkaisi-rautaruukille-100-000-euron-kurinpitomaksun/674373/>. Luettu 22.3.2015.

Uusitalo, H. 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma – Johdatus tutkielman maailmaan. Porvoo: WS Bookwell Oy.